

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะทางสังคมและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เรื่อง อาณาจักรอยุธยา สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
 - 1.1 วิสัยทัศน์
 - 1.2 หลักการ
 - 1.3 จุดหมาย
 - 1.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 1.5 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 1.6 มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5
2. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.1 ความหมายของชุดกิจกรรม
 - 2.2 ประเภทของชุดกิจกรรม
 - 2.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม
 - 2.4 ขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรม
 - 2.5 ประโยชน์ของชุดกิจกรรม
 - 2.6 การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม
3. ทักษะทางสังคม
 - 3.1 ความหมายของทักษะทางสังคม
 - 3.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
 - 3.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
 - 3.4 แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางสังคม
 - 3.5 การประเมินทักษะทางสังคม
4. ความภูมิใจในความเป็นไทย
 - 4.1 ความหมายของความภูมิใจในความเป็นไทย
 - 4.2 ลักษณะที่แสดงถึงความภูมิใจในความเป็นไทย

- 4.3 การสร้างแบบวัดความภูมิใจในความเป็นไทย
- 5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.2 องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.3 ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 5.4 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้ จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่น และสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 4 - 10)

1. วิสัยทัศน์

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 4) กล่าวถึงวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 5) กำหนดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 5)

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้อันเป็นสากลและความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดสมรรถนะของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 5-6) ไว้ดังนี้ คือ

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

4.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย และพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน

7. รักความเป็นไทย

8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

5. สารและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดสารและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 15-16) ไว้ดังนี้ คือ

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

6. มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษาปีที่ 5

ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละ ระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้การสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการ วัดประเมินผลเพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนในส่วนของตัวชี้วัดของสาระประวัติศาสตร์ ระดับ ประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551, หน้า 6 -36)

1. มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 ตัวชี้วัดที่ 1 สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย

1.2 ตัวชี้วัดที่ 2 รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ อย่างมีเหตุผล

1.3 ตัวชี้วัดที่ 3 อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เรื่องราวในท้องถิ่น

2. มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป

2.2 ตัวชี้วัดที่ 2 อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทย ปัจจุบันโดยสังเขป

3. มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ประกอบด้วยตัวชี้วัด ดังนี้

3.1 ตัวชี้วัดที่ 1 อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป

3.2 ตัวชี้วัดที่ 2 อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา

3.3 ตัวชี้วัดที่ 3 บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่นำภาคภูมิใจ

3.4 ตัวชี้วัดที่ 4 อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่นำภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้

สรุปได้ว่า จากการศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง อาณาจักรอยุธยา เนื่องจากมีความเหมาะสมกับการนำมาบูรณาการสร้างทักษะสังคมและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สอดคล้องกับสาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส. 4.3 ตัวชี้วัดที่ 1 ตัวชี้วัดที่ 2 ตัวชี้วัดที่ 3

ตาราง 1 โครงสร้างรายวิชาประวัติศาสตร์ ระดับประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
เวลา 40 ชั่วโมง

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
1	ประวัติศาสตร์ ภูมิภาค	ส.5.1 ป.5/1-ป.5/3	การศึกษาประวัติศาสตร์ ภูมิภาค ศึกษาได้จาก หลัก ฐานทาง ประวัติศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ ระลึกถึงและเป็นแหล่ง ค้นคว้าข้อมูล ความเป็นมาของ ประวัติศาสตร์ไทย	10	20

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
2	อิทธิพลของ อารยธรรม อินเดียและจีน	ส 4.2 ป.5/1- ป.5/2 -	ในดินแดนไทยมีการอยู่ ร่วมกันของกลุ่มคนที่มี ความแตกต่างทางเชื้อ ชาติ เราได้ รับอิทธิพล ของอารยธรรมอินเดีย จีน ไม่ว่าจะเป็น ด้านศาสนา อาหาร ภาษา การแต่งกาย ดนตรี ทำให้คนไทยมีวิถี ชีวิตที่หลากหลาย เราควรรับกระแส วัฒนธรรมต่างชาติ โดยใช้วิจารณญาณ และนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	10	20
3	พัฒนาการ อาณาจักร อยุธยา	ส 4.3 ป.5/1- ป.5/2 -	อาณาจักรอยุธยาเป็น เมืองหลวงเก่าแก่ของ ไทย ตั้งอยู่ในภูมิภาค ที่เหมาะสมจึงส่งผลให้ อยุธยาเป็นอาณาจักรที่มี ความเจริญ รุ่งเรือง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปะ วัฒนธรรม และ เทคโนโลยี มีการติดต่อ ค้าขายกับต่างชาติ ทำให้ อยุธยามีความสัมพันธ์ กับชาติต่างๆ มากมาย	10	20

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับ ที่	หน่วย การเรียนรู้	มาตรฐาน การเรียนรู้/ ตัวชี้วัด	สาระสำคัญ	เวลา (ชั่วโมง)	น้ำหนัก คะแนน
4	บุคคลสำคัญและ ภูมิปัญญาไทย สมัยอาณาจักร อยุธยา	ส 4.3 ป.5/3- ป.5/4 -	การสร้างชาติตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบันต้องอาศัย การร่วมแรงร่วมใจ ความเสียสละและความ กล้าหาญ คนไทยทุกคน จึงควรศึกษาพระราช ประวัติหรือประวัติ บุคคลสำคัญบางท่าน เพื่อยึดเป็นแนวทางใน การดำรงชีวิต	9	20
สอบปลายปี				1	20
รวมตลอดปี				40	100

ที่มา : ประมวลการสอน วิชาประวัติศาสตร์ โรงเรียนวัดสองพี่น้อง (2551, หน้า 4)

จากตาราง 1 โครงสร้างเวลาเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้นำชุดกิจกรรม เรื่อง อาณาจักรอยุธยา มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยการเรียนรู้ พัฒนาการอาณาจักรอยุธยา ซึ่งมีเวลาเรียนจำนวน 10 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ความหมายของชุดกิจกรรม

บุญชม ศรีสะอาด (2541, หน้า 95) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรม (instructional package) คือสื่อการเรียนหลายอย่างประกอบกันจัดเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด (package) เรียกว่าสื่อประสม (multi media) เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ มีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น Learning Package, Instructional Package หรือ Instructional Kits นอกจากจะใช้สำหรับให้ผู้เรียนเรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ยังใช้ประกอบการสอนแบบอื่น เช่น ประกอบกับการบรรยายใช้สำหรับการเรียนเป็นกลุ่มย่อย การใช้ชุดกิจกรรมสำหรับการเรียนเป็นกลุ่มย่อยจะจัดในรูปของศูนย์

การเรียนรู้ (learning center) ในห้องเรียนจะจัดออกเป็นศูนย์หลายศูนย์ แต่ศูนย์อาจมีชุดกิจกรรมย่อยประจำศูนย์นั้นๆ เพื่อให้ผู้เรียนหมุนเวียนกันเรียนเป็นกลุ่มๆ

ภพ เลหาไฟบุลย์ (2542, หน้า 42) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมเป็นสื่อประสมรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในการฝึกเพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการแก้ปัญหาทักษะการทำงานกลุ่ม

บุญเกื้อ คอรวาเวช (2545, หน้า 91) ได้กล่าวถึงชุดกิจกรรมสรุปได้ว่า เป็นชุด การเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะจัดเนื้อหาและ ประสพการณ์ที่ต้องการสร้างเสริมหรือพัฒนา โดยจะประกอบไปด้วยหน่วยการเรียนรู้ โดยจัดเป็น ชุดๆ แล้วแต่ผู้สร้างจะทำขึ้นทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยให้ ผู้สอน เกิดความมั่นใจพร้อมที่จะสอนอีกด้วย

นิพนธ์ ศุภปริดี (2546, หน้า 145) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ว่าเป็นการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน โดยใช้สื่อประสม เพื่อสนองจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนที่ตั้งไว้ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สะดวกแก่การนำไปใช้สามารถช่วยแก้ปัญหา ทั้งนักเรียนและครูผู้สอนให้สามารถออกแบบบทเรียนให้มีความหลากหลาย และตอบสนองกับความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ แต่เดิมนั้นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ใช้เรียกกันมาว่า ชุดการสอน (instructional package) ซึ่งคำว่า ชุดการสอน ทำให้เกิดความคิดว่าเป็นสื่อการเรียนที่จัดไว้สำหรับครูผู้สอนใช้ ในปัจจุบันนักการศึกษาจึงได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (learning activity package) แทนเพื่อย้ำถึงแนวการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ

สุวิทย์ มูลคำ, และอรรถัย มูลคำ (2551, หน้า 51) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมว่าเป็นสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่เป็นลักษณะของสื่อประสม และเป็นการใช้สื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปรวมกันเพื่อให้นักเรียนได้รับความต้องการ โดยอาจจัดทำขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนรู้ตามหัวข้อเรื่อง และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยที่ต้องการจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ อาจจัดไว้เป็นชุดในกลุ่มของกระเป๋าสตางค์ ชุดกิจกรรมอาจประกอบด้วยเนื้อหาสาระ คำสั่ง ใบบนในการทำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์

ฮุสตัน, และคนอื่นๆ (Houston, et al., 1972, pp. 10-15) ให้ความหมายของชุดกิจกรรมไว้สั้นๆ ว่า ชุดกิจกรรมเป็นชุดของประสบการณ์ที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

กูด (Good, 1973, p. 306) ได้ให้ความหมายของชุดกิจกรรมว่า คือ โปรแกรมการสอนทุกอย่างที่จัดไว้เฉพาะทั้งอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน เนื้อหา คู่มือครู แบบฝึกหัด มีการกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนอย่างครบถ้วน ชุดการสอนนั้นนักเรียนจะได้ศึกษาด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดให้และเป็นผู้แนะนำเท่านั้น

ดวน (Duane, 1973, p. 169) กล่าวถึงชุดกิจกรรมการเรียนรู้ว่า เป็นการเรียนรายบุคคล (individualized instruction) อีกรูปแบบหนึ่งซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้สัมผัสผลลัพธ์ทางการเรียนตามเป้าหมาย ผู้เรียนจะเรียนไปตามอัตราความสามารถ และความต้องการของตนเอง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สื่อการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้นจากการประมวลผลเนื้อหา ประสบการณ์ แนวคิด กิจกรรม สื่อ มาผสมผสานกันอย่างเป็นระบบตามลำดับขั้นตอนที่จัดไว้เป็นชุด ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่างๆ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำและช่วยเหลือ เพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประเภทของชุดกิจกรรม

บุญเกื้อ คอราเวช (2545, หน้า 94 - 95) แบ่งประเภทชุดกิจกรรมเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ชุดกิจกรรมประเภทคำบรรยาย เป็นชุดกิจกรรมสำหรับผู้สอนจะใช้สอนผู้เรียนเป็นกลุ่มใหญ่ หรือเป็นการสอนที่ต้องการปูพื้นฐานให้ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจในเวลาเดียวกันมุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ สไลด์ फिल्मสตริปปาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ เป็นต้น

2. ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 5-7 คน โดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดการสอนแต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนและให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกัน

3. ชุดกิจกรรมแบบรายบุคคลหรือชุดการสอนแบบเอกัตภาพ เป็นชุดกิจกรรมสำหรับเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคล คือ นักเรียนจะต้องศึกษาหาความรู้ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง อาจจะเรียนที่โรงเรียนหรือที่บ้านก็ได้ ส่วนมากจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนเพิ่มเติม ผู้เรียนจะสามารถประเมินผลการเรียนด้วยตนเองได้ด้วย

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 672-673) ได้จำแนกประเภทของชุดกิจกรรมตามลักษณะของการใช้งานออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมสำหรับประกอบคำบรรยาย หรือชุดกิจกรรมสำหรับครู เป็นชุดกิจกรรมที่กำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียน ให้ครูใช้ประกอบคำบรรยายเพื่อเปลี่ยนบทบาทครูให้พูดน้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น ชุดกิจกรรมนี้จะมีเนื้อหาเพียงหน่วยเดียว

2. ชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่ม ชุดกิจกรรมแบบนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนให้ประกอบกิจกรรมร่วมกันและอาจจัดการเรียนรู้ในรูปของศูนย์การเรียนรู้ ชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่มจะประกอบไปด้วยชุดย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์จะมี

สื่อการเรียนหรือบทเรียนครบชุดตามจำนวนนักเรียน ในศูนย์กิจกรรมนั้นหรือสื่อการเรียนอาจจัดให้ผู้เรียนทั้งศูนย์ใช้ร่วมกันได้ ผู้ที่เรียนจากชุดกิจกรรมแบบกิจกรรมกลุ่มอาจจะต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ในระยะเริ่มต้นเท่านั้น หลังจากคุ้นเคยต่อวิธีการใช้แล้ว ผู้เรียนจะสามารถช่วยเหลือกันละกันได้เองระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียน หากมีปัญหา ผู้เรียนจะสามารถซักถามครูได้เสมอ

3. ชุดกิจกรรมรายบุคคล หรือชุดกิจกรรมทางไกล เป็นชุดกิจกรรมที่จัดระบบขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง ตามลำดับขั้นตามความสามารถของแต่ละบุคคลเมื่อศึกษาจบแล้ว จะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้าและศึกษาชุดอื่นต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหา ผู้เรียนจะปรึกษากันเองได้ ผู้สอนพร้อมให้ความช่วยเหลือทันทีในฐานะผู้แนะนำหรือผู้ประสานงานทางการเรียน

สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2551, หน้า 52) ได้แบ่งประเภทของชุดกิจกรรมได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมประกอบ คำบรรยายของครู เป็นชุดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่หรือเป็นการสอนที่มุ่งเน้นการปูพื้นฐานให้ทุกคนรับรู้และเข้าใจในเวลาเดียวกัน มุ่งในการขยายเนื้อหาสาระให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ชุดกิจกรรมแบบนี้ลดเวลาในการอธิบายของผู้สอนให้น้อยลง เพิ่มเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติมากขึ้นโดยใช้สื่อที่มีอยู่พร้อมในชุดกิจกรรม ในการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ สิ่งสำคัญคือสื่อ ที่นำมาใช้จะต้องให้ผู้เรียนได้เห็นชัดเจนทุกคน และมีโอกาสได้ใช้ครบทุกคนหรือทุกกลุ่ม

2. ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม หรือชุดกิจกรรมสำหรับการเรียนเป็นกลุ่มย่อยเป็นชุดการสอนสำหรับผู้เรียนเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ประมาณกลุ่มละ 4-8 คน โดยใช้สื่อการสอนต่างๆ ที่บรรจุได้ในชุดกิจกรรมแต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนโดยให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกัน ชุดกิจกรรมชนิดนี้มักใช้ในการสอนแบบกิจกรรมกลุ่ม เช่น การสอนแบบศูนย์การเรียน การสอนกลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

3. ชุดกิจกรรมรายบุคคลหรือชุดกิจกรรมตามเอกัตภาพเป็นชุดการสอนสำหรับเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคล คือผู้เรียนจะต้องศึกษาหาความรู้ตามต้องการและความสนใจของตนเอง อาจจะเรียนที่โรงเรียนหรือเรียนที่บ้านก็ได้ จุดประสงค์หลัก คือ มุ่งให้ทำความเข้าใจกับเนื้อหาวิชาเพิ่มเติมผู้เรียนสามารถประเมินผลการเรียนด้วยตนเองได้ ชุดกิจกรรมนี้ส่วนใหญ่จัดในลักษณะของหน่วยการสอนย่อยหรือโมดูลตัวอย่างเช่น ชุดวิชาต่างๆของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

สรุปได้ว่าชุดกิจกรรมแต่ละประเภทรูปแบบนั้นเป็นตัวกำหนดบทบาทของครูและนักเรียนแตกต่างกันออกไปการจะเลือกชุดกิจกรรมประเภทใดนั้นขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ผลิต ในการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้ใช้ชุดกิจกรรมแบบกลุ่มกิจกรรม เป็นชุดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 5-7 คน โดยใช้สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดการสอนแต่ละชุด มุ่งที่จะฝึกทักษะในเนื้อหาวิชาที่เรียนและให้ผู้เรียนมีโอกาสร่วมกัน

3. องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

ทศนา แคมมณี (2541, หน้า 10-12) ได้กล่าวไว้ว่า ชุดการเรียนรู้หรือชุดกิจกรรม ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม ประกอบด้วย หมายเลขกิจกรรม ชื่อของกิจกรรมและเนื้อหาของกิจกรรมนั้น
2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรม และลักษณะของการจัดกิจกรรม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
3. จุดมุ่งหมาย เป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้น แนวคิดเป็นส่วนที่ระบุเนื้อหาหรือมโนทัศน์ของกิจกรรมนั้น ส่วนนี้ควรได้รับการย้ำและเน้นเป็นพิเศษ
4. สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยให้ครูทราบว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง
5. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุจำนวนเวลาโดยประมาณว่ากิจกรรมนั้นควรใช้เวลาเพียงใด
6. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุวิธีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้ได้จัดไว้เป็นขั้นตอน
7. ภาคผนวก ในส่วนนี้คือตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็น

บุญชม ศรีสะอาด (2541, หน้า 95) ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1. คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ชุดกิจกรรมศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ อาจประกอบด้วยแผนกิจกรรม สิ่งที่ครูต้องเตรียมก่อนสอน บทบาทของผู้เรียน และการจัดชั้นเรียน (ในกรณีของชุดกิจกรรมที่มุ่งใช้กับกลุ่มย่อยเช่น ในศูนย์การเรียนรู้)
2. บัตรงาน เป็นบัตรที่มีคำสั่งว่าจะให้ผู้เรียนปฏิบัติอะไรบ้าง โดยระบุกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนของการเรียน
3. แบบทดสอบวัดผลความก้าวหน้าของผู้เรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับตรวจสอบว่าหลังจากเรียนชุดกิจกรรมจบแล้วผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่
4. สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นสื่อสำหรับผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ศึกษามีหลายชนิดประกอบกัน อาจเป็นประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น บทความ เนื้อหาเฉพาะเรื่อง จุลสาร บทเรียนโปรแกรม หรือประเภทโสตทัศนูปกรณ์

สุกิต ศรีพรหม (2541, หน้า 69) ได้สรุปองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 อย่าง คือ

1. เนื้อหาหรือมโนทัศน์ที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา (concept focus) ชัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนศึกษาเพียงมโนทัศน์หลักเรื่องเดียว

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (behaviorally stated objective) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ชุดกิจกรรมวิทยาศาสตร์นั้นประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวเป็นข้อความที่ระบุถึงพฤติกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ ควรระบุชัดเจนให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเพราะวัตถุประสงค์นี้เป็นแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

3. มีกิจกรรมให้เลือกหลายๆ อย่าง (multiple active methodologies) คือรายละเอียดของกิจกรรมที่ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติ เช่น ทำงานกลุ่มทำการทดลองหรือใช้สื่อการเรียนชนิดต่างๆ การที่มีกิจกรรมให้นักเรียนเลือกปฏิบัติหลายๆ ทางมาจากความเชื่อที่ว่าไม่มีวิธีใดวิธีหนึ่งจะเหมาะสมที่สุดกับนักเรียนทุกคน

4. วัสดุประกอบการเรียน (diversified learning resources) จากกิจกรรมให้เลือกหลายทางนั้นจำเป็นต้องมีวัสดุประกอบการเรียนหลายๆ อย่าง เช่น แผนภูมิภาพ หุ่นจำลอง เทปบันทึกเสียง เป็นต้น วัสดุหรือสื่อการเรียนเป็นแหล่งที่จะช่วยให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดการเรียนรู้ใน มโนทัศน์ที่กำหนดให้

5. แบบทดสอบ (evaluation instrument) ในการประเมินผลดูว่านักเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้จากการสอนมากน้อยเพียงใด แบบทดสอบที่ใช้อาจใช้ใน 3 ลักษณะ

5.1 แบบทดสอบก่อนเรียน (pre-test)

5.2 แบบทดสอบตนเอง (self-test)

5.3 แบบทดสอบหลังเรียน (post-test)

6. กิจกรรมสำรวจหรือกิจกรรมเพิ่มเติม (breadth and depth activities) หลังจาก que นักเรียนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้แล้วอาจทำกิจกรรมที่เสนอแนะเพิ่มเติมตามความสนใจ

7. คำชี้แจงวิธีใช้ชุดกิจกรรม (instruction) เนื่องจากชุดกิจกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อให้นักเรียน เรียนด้วยตนเอง คำชี้แจงวิธีใช้ชุดกิจกรรมทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

สุนีย์ เหมาะะประสิทธิ์ (2546, หน้า 37) พบว่านักการศึกษาแต่ละท่านกล่าวถึงองค์ประกอบของชุดกิจกรรมในทำนองเดียวกันไว้ดังนี้

1. คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม เป็นส่วนกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้ชุดกิจกรรมให้ผู้ใช้ได้ศึกษาและปฏิบัติตาม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายของกิจกรรม ลักษณะของการจัดกิจกรรม และแนวทางในการทำกิจกรรมอย่างคร่าว ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

3. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นส่วนที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงจุดประสงค์ของการเรียนแต่ละครั้งว่าจะประสบผลสำเร็จอะไรหลังจากที่เรียนแล้ว ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรมจริยธรรม

4. สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นส่วนที่ระบุเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในกิจกรรม โดยจัดให้อยู่ในรูปของสื่อการสอนแบบผสม

5. เนื้อหาสาระของบทเรียน เป็นส่วนที่เสนอเนื้อหาความรู้ให้กับผู้เรียน

6. เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุจำนวนเวลาในการปฏิบัติกิจกรรม

7. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นส่วนที่ให้นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ระบุเพื่อให้ไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้

8. การวัดผลประเมินผล เป็นส่วนที่ระบุเกี่ยวกับแนวทางในการวัดผลและประเมินผล ซึ่งอาจ เป็นการทดสอบย่อย การตรวจสอบผลงาน และการสังเกตพฤติกรรมหลังการใช้ชุดกิจกรรม แต่ละชุดของผู้เรียน เพื่อพัฒนาการว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด หรือบางครั้งอาจทำการทดสอบก่อนเรียนด้วยก็ได้

สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2551, หน้า 52) เสนอว่า ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม เป็นคู่มือหรือแผนการสอนสำหรับผู้สอนใช้ศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดชี้แจงไว้อย่างชัดเจน เช่น การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดชั้นเรียน บทบาทผู้เรียน เป็นต้น ลักษณะของคู่มืออาจจัดทำเป็นเล่มหรือแผ่นพับก็ได้

2. บัตรคำสั่งหรือบัตรงาน เป็นเอกสารที่บอกให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ บรรจุอยู่ในชุดกิจกรรม บัตรคำสั่งหรือบัตรงานจะมีครบตามจำนวนกลุ่มหรือจำนวนผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา คำสั่งให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรม และการสรุปบทเรียน การจัดทำบัตรคำสั่งหรือบัตรงานส่วนใหญ่นิยมใช้กระดาษแข็งขนาด 6 X 8 นิ้ว

3. เนื้อหาสาระและสื่อการเรียนประเภทต่างๆ จัดไว้ในรูปของสื่อที่หลากหลายอาจแบ่งได้ 2 ประเภทดังนี้

3.1 ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร บทความ ใบความรู้ (fact sheet) ของเนื้อหาเฉพาะเรื่อง บทเรียนโปรแกรม เป็นต้น

3.2 ประเภทโสตทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภาพ แผนภูมิ สมุดภาพ เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ สไลด์ (slide) วีดิทัศน์ (video) ซีดีรอม (CD-ROM) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เป็นต้น

4. แบบประเมินผล เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดและประเมินความรู้ด้วยตนเอง ทั้งก่อนและหลังเรียนอาจจะเป็นแบบทดสอบชนิดจับคู่ เลือกตอบ หรือ กาเครื่องหมายถูกผิดก็ได้

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2551, หน้า 18) ได้นำเสนอองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนการสอน เป็นคำชี้แจงให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเรียน ศึกษาชุดการเรียนการสอนและส่วนประกอบของชุดการเรียนการสอน เช่น ประกอบด้วย

บัตรคำสั่ง บัตรปฏิบัติการ บัตรเนื้อหา บัตรฝึกหัดและบัตรเฉลย บัตรปฏิบัติการและบัตรเฉลย บัตรทดสอบ และบัตรเฉลยบัตรทดสอบ

2. บัตรคำสั่ง เป็นการชี้แจงรายละเอียดของการศึกษาชุดการเรียนรู้การสอนนั้นว่าต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างไร

3. บัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ บางชุดการเรียนรู้การสอนอาจออกแบบให้มีบัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ ซึ่งเป็นบัตรที่บอกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ

4. บัตรเนื้อหา เป็นบัตรที่บอกเนื้อหาให้ผู้เรียนศึกษา สิ่งที่มีความจำเป็นบัตรเนื้อหา คือ หัวเรื่อง สูตร นิยาม และคำอธิบาย

5. บัตรแบบฝึกหัดหรือบัตรงาน เป็นแบบฝึกหัดที่ให้ผู้เรียนทำหลังจากได้ทำกิจกรรมและศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจแล้ว

6. บัตรเฉลยบัตรแบบฝึกหัด เมื่อผู้เรียนทำบัตรแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว สามารถตรวจสอบความถูกต้องจากบัตรเฉลยแบบฝึกหัด

7. บัตรทดสอบ เมื่อผู้เรียนได้ทำแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ในหัวข้อที่เรียนนั้นๆ ต่อจากนั้นจึงให้ผู้เรียนทำบัตรทดสอบ

8. บัตรเฉลยบัตรทดสอบ เป็นบัตรที่มีค่าเฉลยของบัตรทดสอบที่ผู้เรียนได้ทำไปแล้ว เป็นการตรวจสอบหรือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ในการศึกษาชุดการเรียนรู้การสอนนั้น

จากองค์ประกอบของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่า องค์ประกอบชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดใช้ในการวิจัยการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ มีองค์ประกอบดังนี้ 1) คู่มือสำหรับใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ชื่อชุดกิจกรรมย่อย 3) คำนำ 4) สารบัญ 5) คำชี้แจงของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) คำแนะนำสำหรับครู 7) คำแนะนำสำหรับนักเรียน 8) ใบคำสั่ง 9) แบบทดสอบก่อนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 10) ใบความรู้ 11) ใบกิจกรรม 12) เฉลยใบกิจกรรม 13) แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 14) เฉลยแบบทดสอบก่อนและหลังใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

4. ขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 123) กล่าวว่า ได้ลำดับขั้นตอนในการพัฒนาชุดกิจกรรมที่สำคัญ 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. หมวดหมู่ เนื้อหา และประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการเป็นแบบสหวิทยาการตามที่เหมาะสม

2. กำหนดหน่วยการสอน แบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยการสอนโดยประมาณ เนื้อหาวิชาที่จะถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้ในหนึ่งสัปดาห์หรือหนึ่งครั้ง

3. กำหนดหัวเรื่อง ผู้สอนต้องถามตัวเองในการสอนแต่ละหน่วยควรให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนอะไรบ้างแล้วกำหนดออกมาเป็น 4 – 5 หัวเรื่อง

4. กำหนดมโนทัศน์และหลักการ มโนทัศน์และหลักการที่กำหนดจะต้อง สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง โดยสรุปแนวคิด สาร และหลักเกณฑ์สำคัญไว้เพื่อเป็นแนวทาง การจัดเนื้อหา มาสอนให้สอดคล้องกัน

5. กำหนดจุดประสงค์ให้สอดคล้องกับหัวเรื่อง เป็นจุดประสงค์ทั่วไปก่อนแล้ว เปลี่ยนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ที่มีเงื่อนไขและเกณฑ์การเปลี่ยนพฤติกรรม

6. กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งเป็นแนวทางการเลือกและการผลิตสื่อการเรียนการสอน “กิจกรรมการเรียน” หมายถึงกิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน การทำกิจกรรมตามใบงาน ตอบคำถาม เขียนภาพ เล่นเกม เป็นต้น

7. กำหนดแบบประเมินผล ต้องประเมินผลให้ตรงกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้แบบทดสอบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ผู้สอนทราบค่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้วผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

8. เลือกและผลิตสื่อการเรียนการสอน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ครูใช้ คือ เป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนของแต่ละหัวเรื่องแล้ว ก็จัดสื่อการสอนเหล่านั้นไว้เป็นหมวดหมู่拿去ทดลองหาประสิทธิภาพ เรียกว่า “ชุดกิจกรรม”

9. หาประสิทธิภาพชุดกิจกรรม เพื่อเป็นการประกันว่า ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพในการสอนผู้สร้างจะต้องกำหนดเกณฑ์ล่วงหน้า โดยคำนึงหลักที่ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้บรรลุผล

10. การใช้ชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงแล้วและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ตามประเภทของชุดกิจกรรม และตามระดับการศึกษา โดยกำหนดขั้นตอนการใช้ดังนี้

10.1 ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อพิจารณาพื้นความรู้เดิมของ ผู้เรียน

10.2 ชื่นนาเข้าสู่บทเรียน

10.3 ชั้นประกอบกิจกรรมการเรียน

10.4 ชั้นสรุปบทเรียนหาแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อวัดพฤติกรรมการเรียนรู้หลังเรียนที่เปลี่ยนไป

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2545, หน้า 17-18) ได้สรุปขั้นตอนของการพัฒนาชุดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาสาระของหน่วยการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างละเอียด

2. แบ่งหน่วยการเรียนรู้ออกเป็นหน่วยย่อย เพื่อสะดวกต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้อง ทั้งจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม รวมทั้งกำหนดเกณฑ์การตัดสินไว้ด้วย

4. กำหนดความคิดรวบยอด โดยให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ และจุดประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม เนื้อหาสาระ สื่อ และส่วนประกอบอื่น ๆ

5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกและผลิตสื่อการสอน

6. เลือกและผลิตสื่อการเรียนที่เหมาะสมกับแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พร้อมทั้งจัดสื่อการสอนอย่างเป็นระบบ

7. กำหนดแบบประเมินผล พร้อมทั้งกำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างละเอียด ซึ่งต้องประเมินให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยการใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์

8. ทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เป็นการนำชุดกิจกรรมไปทดสอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ก่อนที่จะนำไปใช้จริง เช่น ทดลองใช้กับผู้เรียนที่เป็นตัวอย่างของกลุ่มเป้าหมาย หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อให้ได้ชุดกิจกรรมที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับผู้เรียน

สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2551, หน้า 53-54) ได้สรุปขั้นตอนของการพัฒนาชุดกิจกรรม มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดเรื่องเพื่อทำชุดกิจกรรม อาจกำหนดตามเรื่องในหลักสูตรหรือกำหนด เรื่องใหม่ขึ้นมาก็ได้การจัดแบ่งเรื่องย่อยจะขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและลักษณะการใช้ชุดกิจกรรมนั้นๆ การแบ่งเนื้อเรื่องเพื่อทำชุดกิจกรรมในแต่ละระดับย่อมไม่เหมือนกัน

2. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการแบบสหวิทยาการได้ตามความเหมาะสม

3. จัดเป็นหน่วยการสอน จะแบ่งเป็นกี่หน่วย แต่ละหน่วยจะใช้เวลาเท่าไรนั้นควรพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นผู้เรียน

4. กำหนดหัวเรื่อง จัดแบ่งหน่วยการสอนเป็นหัวข้อย่อยๆ เพื่อสะดวกต่อการเรียนรู้ แต่ละหน่วยควรประกอบด้วยหัวข้อย่อย หรือประสบการณ์ในการเรียนรู้ประมาณ 4-6 หัวข้อ

5. กำหนดความคิดรวบยอดหรือหลักการ ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดหรือสามารถสรุปหลักการ แนวคิดอะไร ถ้าผู้สอนเองยังไม่รู้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้างการกำหนดกรอบความคิด หรือหลักการก็จะให้ชัดเจน ซึ่งจะรวมไปถึงการจัดกิจกรรม เนื้อหาสาระ สื่อและส่วนประกอบอื่นๆ ก็จะไม่ชัดเจนตามไปด้วย

6. กำหนดจุดประสงค์การสอน หมายถึง จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมรวมทั้งการกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ไว้ให้ชัดเจน

7. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องกำหนดให้สอดคล้องวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและผลิตสื่อการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน การทำกิจกรรมตามบัตรคำสั่ง การตอบคำถาม การเขียนภาพ การทดลอง การเล่นเกม การแสดงความคิดเห็น การทดสอบ เป็นต้น

8. กำหนดแบบประเมินผล ต้องออกแบบประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์ (การวัดผลที่ยึดเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์โดยไม่มีการนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด

9. เลือกและผลิตสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ผู้สอนใช้ถือเป็นสื่อการสอนทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนในแต่ละหัวเรื่องเรียบร้อยแล้ว ควรจัดสื่อการสอนเหล่านั้นแยกออกเป็นหมวดหมู่ในกล่อง/แฟ้มที่เตรียมไว้ ก่อนนำไปหาประสิทธิภาพเพื่อหาความตรง ความเที่ยงก่อนนำไปใช้ เราเรียกสื่อการสอนแบบนี้ว่า ชุดกิจกรรม

โดยปกติรูปแบบของชุดกิจกรรมที่ดีควรมีมาตรฐานเพื่อความสะดวกในการใช้และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษา โดยพิจารณาในด้านต่างๆ เช่น การใช้ประโยชน์ ความประหยัด ความคงทนถาวร ความน่าสนใจ ความทันสมัย ทันเหตุการณ์ ความสวยงาม เป็นต้น

10. สร้างข้อทดสอบก่อนและหลังเรียนพร้อมทั้งเฉลย การสร้างข้อสอบเพื่อทดสอบก่อนและหลังเรียนควรสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนดให้เกิดการเรียนรู้โดยพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสำคัญ ข้อสอบไม่ควรมากเกินไปแต่ควรเน้นรอบความรู้สำคัญในประเด็นหลักมากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย หรือถามเพื่อความจำเพียงอย่างเดียว เมื่อสร้างเสร็จแล้วควรทำเฉลยไว้ให้พร้อมกันส่งไปหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

11. หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เมื่อสร้างชุดกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วต้องชุดกิจกรรมนั้นๆ ไปทดสอบโดยวิธีการต่างๆ ก่อนนำไปใช้จริง เช่น ทดลองเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมและความตรงของเนื้อหาเป็นต้น

สรุปได้ว่าขั้นตอนการพัฒนาชุดกิจกรรมประกอบด้วย 1) ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาทั้งหมด 2) แบ่งหน่วยการเรียนรู้ 3) กำหนดหน่วยการเรียนรู้การสอน 4) กำหนดความคิดรวบยอดหรือสาระสำคัญ 5) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 6) วิเคราะห์งานและจัดลำดับกิจกรรม 7) กำหนดสื่อและอุปกรณ์ประกอบการเรียน 8) การสร้างแบบทดสอบ 9) ทดลองใช้ชุดกิจกรรม และ 10) หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

5. ประโยชน์ของชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 121) ได้สรุปคุณค่าของชุดกิจกรรม

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ให้มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. ได้รับความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเองและสังคม

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. เป็นการสร้างความพร้อมและมั่นใจแก่ผู้เรียน เพราะชุดกิจกรรมผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบมาใช้ได้ทันที

5. ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดกิจกรรมสามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือความขัดแย้งทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน เนื่องจากชุดกิจกรรมทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนผู้สอน แม้ผู้สอนจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดกิจกรรมที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพมาแล้ว

7. กรณีที่ครูประจำวิชาไม่สามารถเข้าสอนได้ตามปกติ ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนโดยใช้ชุดกิจกรรมได้ มิใช่เข้าไปคุมชั้นเรียนและปล่อยให้นักเรียนอยู่เฉยๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนไม่ต้องเตรียมพร้อมมาก

สมจิต สวธนไพบูลย์ (2546, หน้า 39) ได้กล่าวถึงข้อดีของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้นักเรียนได้เรียนด้วยตนเองตามอัธยาศัย ความสามารถของแต่ละคน
2. ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
3. ใช้สอนซ่อมเสริมให้แก่นักเรียนที่ยังเรียนไม่ทัน
4. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอ่าน
5. ช่วยไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายจากการเรียนที่ครูต้องทบทวนซ้ำซาก
6. สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่จำเป็นต้องเรียนให้พร้อมกัน
7. นักเรียนตอบผิดไม่มีผู้เยาะเย้ย
8. นักเรียนไม่ต้องคอยฟังการสอนของครู
9. ช่วยลดภาระของครูในการสอน
10. ช่วยประหยัดรายจ่าย
11. ผู้เรียนจะเรียนเมื่อไรก็ได้ ไม่ต้องคอยฟังผู้สอน
12. การเรียนไม่จำกัดเวลาและสถานที่
13. ส่งเสริมความรับผิดชอบของผู้เรียน

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2545, หน้า, 110 – 111) และ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2545, หน้า 61 – 60) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมไว้คล้ายคลึงกัน คือ ชุดกิจกรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน และได้แบ่งประโยชน์ของชุดกิจกรรมออกเป็นสองประเด็นคือ ประโยชน์ของชุดกิจกรรมต่อผู้สอน และประโยชน์ของชุดกิจกรรมต่อผู้เรียน ดังนี้

1. ประโยชน์ของชุดกิจกรรมต่อผู้สอน ชุดกิจกรรมสามารถช่วยสร้างความพร้อมและความเชื่อมั่นในตนเองของครูผู้สอน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเนื้อหาและ

ประสบการณ์ที่ซับซ้อน และมีความเป็นนามธรรม ซึ่งการบรรยายไม่สามารถถ่ายทอดความเป็นนามธรรมได้ดี และนอกจากนี้ยังช่วยทำให้การสอนมีมาตรฐานเดียวกัน ลดภาระของครูผู้สอน และสามารถจัดปัญหาการขาดแคลนครูผู้ชำนาญ เนื่องจากครูท่านอื่น ๆ ก็สามารถใช้ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นสอนแทนได้

2. ประโยชน์ของชุดกิจกรรมต่อผู้เรียน ชุดกิจกรรมสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

แฮริสเบอร์เกอร์ (Harrisberger, 1973, pp. 201-205) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของชุดกิจกรรม ไว้ว่า

1. ผู้เรียนสามารถทดสอบตัวเองดูก่อนว่ามีความสามารถอยู่ในระดับไหนหลังจากนั้นก็เริ่มต้นเรียนในสิ่งที่เขาไม่รู้ ทำให้ไม่ต้องเสียเวลากลับมาเรียนในสิ่งที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว

2. ผู้เรียนสามารถจะนำบทเรียนไปเรียนที่ไหนก็ได้ตามความพอใจ โดยไม่จำกัดในเรื่องของ เวลา สถานที่

3. เมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนสามารถทดสอบความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้และทราบผลการเรียนของตนเองได้ทันทีตลอดเวลา

4. ผู้เรียนจะมีโอกาสได้พบปะหารือกับผู้สอนมากขึ้น เพราะผู้เรียนเรียนด้วยตนเองครูก็มีเวลาให้คำปรึกษากับผู้มีปัญหาในขณะที่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง

5. ผู้เรียนจะได้รับแรงจูงใจที่เพิ่มขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเอง

6. จะไม่มีคำว่าสอบตกสำหรับผู้ที่ยังเรียนไม่สำเร็จ แต่จะให้ผู้เรียนกลับไปศึกษาในเรื่องเดิมนั้นใหม่จนกว่าผลการเรียนจะได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จากการศึกษาประโยชน์ของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมมีประโยชน์ คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครู เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเองเต็มศักยภาพ สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา ลดบทบาทของครูผู้สอน และสะดวกต่อการนำไปใช้

6. การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, หน้า 945-947) และ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2545, หน้า 54-57, 60) ได้นำเสนอขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม มีลักษณะคล้ายคลึงกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนทดสอบแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (1:1) เป็นการนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 3 คน โดยเลือกทดลองกับนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง เพื่อที่จะศึกษาถึงข้อบกพร่องของภาษา สื่อการสอน ลำดับของการนำเสนอ

ความเหมาะสมของวิธีการนำเสนอเนื้อหา ซึ่งการทดลองในขั้นนี้ไม่ได้ทดลองตามกระบวนการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรม เนื่องจากไม่ได้มุ่งเน้นที่จะนำเอาคะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนภายหลังจากที่ศึกษาชุดกิจกรรมมาเป็นเครื่องตัดสินประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแต่อย่างใด แต่จะนำผลที่ได้มาพิจารณาปรับปรุงส่วนที่เห็นว่ายังบกพร่อง เช่น ภาษา เนื้อหา วิธีการนำเสนอ สื่อการสอนต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

2) ขั้นทดสอบแบบกลุ่มเล็ก (1:10) เป็นการนำชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับสูงและต่ำแบบละกัน ประมาณ 6 – 10 คน การทดลองในขั้นนี้เป็นการทดลองตามขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในชุดกิจกรรม ซึ่งขณะที่นักเรียนกำลังศึกษาจากชุดกิจกรรมนั้น ครูผู้สอนต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน จับเวลาในการเรียน และคอยช่วยเหลือเมื่อนักเรียนประสบปัญหาในการเรียนภายหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาจบแล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน จากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมดแล้ว ถ้าคะแนนที่ได้ออกมาเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็สามารถนำชุดกิจกรรมไปทดสอบประสิทธิภาพในการทดลองภาคสนามต่อไป แต่ถ้าคะแนนที่ได้ออกมาต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็ต้องนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้แบบกลุ่มเล็กกับนักเรียนกลุ่มต่อไป เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขและจัดข้อบกพร่องให้มากที่สุด เป็นการทดลองซ้ำจนกระทั่งแน่ใจว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์แล้วจึงนำชุดกิจกรรมไปทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพในขั้นตอนต่อไป

3) ขั้นทดลองภาคสนาม (1:100) ในการทดลองขั้นนี้จะเป็นการนำชุดกิจกรรมที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ในชั้นเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 30 – 100 คน โดยดำเนินการทดลองตามกระบวนการเช่นเดียวกับการทดลองแบบกลุ่มเล็ก เพื่อพิจารณาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องเป็นขั้นสุดท้าย ซึ่งหากการทดลองภาคสนามชี้ให้เห็นว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ก็จะต้องนำชุดกิจกรรมไปปรับปรุงแก้ไขและทำการทดสอบหาประสิทธิภาพซ้ำอีก จนกระทั่งชุดกิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

2. การกำหนดประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

เกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหวังว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นที่น่าสนใจ หากชุดกิจกรรมนั้น ๆ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานแล้วย่อมแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของการนำชุดกิจกรรมไปใช้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนได้ ในการกำหนดประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมนั้นจะกำหนดเปอร์เซ็นต์ของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงานและการทำกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อเปอร์เซ็นต์ของผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด นั่นคือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ แทนด้วย E_1/E_2 เมื่อ

E_1 คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัด

E_2 คือ ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนหลังเรียน)
คิดเป็นร้อยละของคะแนนการทดสอบหลังเรียน

การกำหนดประสิทธิภาพ

การกำหนดประสิทธิภาพ หมายถึง การกำหนดระดับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หากชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพถึงระดับเกณฑ์แล้ว ชุดกิจกรรมนั้นก็มีคุณค่าต่อการนำชุดกิจกรรมไปสอนนักเรียนได้ การกำหนดมาตรฐานชุดกิจกรรมให้มีคุณค่าเท่าใดนั้น ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่เป็นความรู้ ความจำ มักกำหนดไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75 / 75 เป็นต้น การยอมรับหรือไม่ยอมรับประสิทธิภาพ เมื่อทดลองสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมแล้วสามารถหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมได้ แล้วนำประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมที่หาได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ เพื่อดูว่าเราจะยอมรับประสิทธิภาพหรือไม่นั้น การยอมรับประสิทธิภาพหรือความแปรปรวนมีค่าระหว่าง 2.5 - 5 เปอร์เซนต์ คือ ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมไม่ควรต่ำกว่า 5 เปอร์เซนต์ เช่น เราตั้งประสิทธิภาพไว้ 90/90 เมื่อนำชุดกิจกรรมไปทดลอง พบว่า ชุดกิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพ 87.5/87.5 เปอร์เซนต์ เรายอมรับได้ว่าชุดกิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพ การยอมรับประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม มี 3 ระดับ คือ

- 1) สูงกว่าเกณฑ์
 - 2) เท่าเกณฑ์
 - 3) ต่ำกว่าเกณฑ์แต่ยอมรับได้ว่ามีประสิทธิภาพ
3. วิธีการคำนวณหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

หลังจากที่กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมแล้ว ต้องนำคะแนนกิจกรรมและคะแนนสอบหลังเรียนมาคำนวณเพื่อหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

3.1 การหาค่า E_1

$$E_1 = \frac{\sum X}{N} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของแบบฝึกหัดหรืองานทุกชิ้นของนักเรียนทุกคน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดหรืองานทุกชิ้นรวมกัน
	N	แทน	จำนวนนักเรียน

3.2 การหาค่า E_2

$$E_2 = \frac{\frac{\sum F}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของการสอบหลังเรียนของนักเรียนทุกคน
	B	แทน	คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
	N	แทน	จำนวนนักเรียน

(ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545, หน้า 916)

จากการศึกษาเอกสารการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สรุปได้ว่า ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเป็น 75/75 และทำการทดสอบ 3 ครั้ง ได้แก่ แบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม

ทักษะทางสังคม

1. ความหมายของทักษะทางสังคม

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางสังคม พบว่า มีผู้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

วารี ธีระจิตร (2530, หน้า 87-88) กล่าวถึงความหมายของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคมหมายถึง การรู้จักอยู่ร่วมกันและทำงานด้วยกัน รู้จักการให้และการรับ การรู้จักความรับผิดชอบรู้จักเปลี่ยนแวง รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และมีความสำนึกต่อผู้อื่น อันได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคมและความรู้สึกที่ดีต่อสังคม คือทักษะที่ทำให้มนุษย์แต่ละคนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้นๆ

สมโภช เอี่ยมสุภาษิต (2540, หน้า 2) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกของตนเองตามประสิทธิภาพและความพึงพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตนสามารถบรรลุได้โดยไม่ละเมิดสิทธิและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

วิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2542, หน้า 40) ให้ความหมายของทักษะทางสังคมว่า คือ ความสามารถจัดการกับอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดีสามารถทำนายสภาพการทางสังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำมีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นได้สามารถใช้ทักษะเหล่านี้ในการชักจูงและเป็นผู้ดำเนินการประสานการประนอมและการยุติข้อโต้แย้งเพื่อการร่วมมือและการทำงานเป็นทีมได้

อุษณีย์ โพธิสุข (2545, หน้า 120) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถที่เรารู้จัก เข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือ ความต้องการต่างๆ ของคนเราที่เกี่ยวข้องด้วย รวมทั้งรู้จักที่จะสร้างสานสายสัมพันธ์ให้มั่นคง ด้วยความรัก ความเอาใจใส่ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักการแสดงออกอย่างเหมาะสม ต่อสภาพการณ์ต่างๆ

จาโรลิเม็ค (Jarolimek, 1977, p.7) ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการ คือ

1. การอยู่ร่วมกันและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับ การนับถือในสิ่งที่ถูกต้องของผู้อื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
2. การรู้จักควบคุมตนเองและรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง
3. การร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้อื่น

ริกจิโอ (Riggio, 1986, p. 651) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ทักษะในการติดต่อสื่อสารทางสังคมในด้านอารมณ์และสังคม ซึ่งจัดหมวดหมู่ไว้ 3 ด้าน คือ ทักษะในการรับสาร ทักษะในการส่งสาร และทักษะในการควบคุมการสื่อสารระหว่างบุคคล

อาร์จิล (Argyle, 1995, p. 99) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม เป็นแบบแผนของพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ ทางสังคมได้โดยสามารถประเมินได้จากการแสดงบทบาททางสังคม การสัมภาษณ์ และการประเมินโดยบุคคลอื่น

โกลแมน (Goleman, 1998, p. 95) ได้ให้ความหมายของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพและสายสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ตลอดจนความสามารถที่จะค้นพบสิ่งที่เป็นพื้นฐานร่วมกันของคนในองค์กร และทำให้คนในองค์กรมีความสามัคคี ประองตองกัน

จากความหมายของทักษะทางสังคมข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง การแสดงออกทางด้านพฤติกรรมด้านกายด้านวาจา และด้านความรู้สึก ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในเมื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น

2. ความสำคัญของทักษะทางสังคม

สุขุมล เกษมสุข (2535, หน้า 10 – 11) กล่าวถึง ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็น และมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ตามลำพัง ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมการทำงาน จนถึงสังคมชุมชน ประเทศและโลก ทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์ ฟังพาอาศัยกันซึ่งต้องอาศัยทักษะทางสังคม ทักษะทางสังคมมีความสำคัญทั้งทางด้านส่วนบุคคล และทางด้านสังคม ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าไร ทักษะทางสังคมยังมีความจำเป็นมากขึ้นเท่านั้น บุคคลต้องมีความสามารถในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถสื่อความหมาย ความเข้าใจกัน สามารถทำงานร่วมกัน สามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธี เมื่อเกิดความขัดแย้ง รู้จักคิดและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ในทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคง

2. ความสำคัญทางด้านสังคม สังคมใดที่สมาชิกเป็นผู้ที่มีทักษะทางสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี สมาชิกรู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมในลักษณะตรงกันข้าม ถ้าสมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหา ไม่สงบสุข และมีแต่ความเสื่อม ทักษะทางสังคมจึงมีความสำคัญ ช่วยพัฒนาทั้งบุคคลและสังคมก็ย่อมสงบสุขและเจริญก้าวหน้าไปด้วย

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 90 – 91) ให้แนวคิดว่าการจะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเพื่อนำไปแก้ปัญหาหรือพัฒนาในชีวิตประจำวัน เนื้อหาสาระที่ต้องเรียนรู้ คือ ความรู้พื้นฐานทักษะอาชีพ ทักษะการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต และทักษะทางสังคม เพื่อการประสานสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งทักษะเหล่านี้ คือ ทักษะชีวิต (life skills) ที่ทุกคนต้องมีต้องเรียนรู้ และเรียนรู้อยู่ทุกขณะของชีวิต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2545, หน้า 220) ให้แนวคิดว่า ทักษะทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางสังคมของเด็กเป็นอย่างมาก และส่งผลต่อตัวเด็กทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว และสุขภาพจิตของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไขและพัฒนาทักษะทางสังคมโดยที่ครูร่วมมือกับบุคลากรที่พัฒนาเด็กทุกฝ่าย

อุษณีย์ โพธิ์สุข (2545, หน้า 120) กล่าวถึง ทักษะทางสังคมเป็นทักษะสำคัญที่ทำให้คนประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตได้ ทักษะทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของความสามารถทางความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของมนุษย์

ทักษะทางสังคมเป็น 1 ใน 3 ของสิ่งนำไปสู่ความสำเร็จของชีวิต โดยงานวิจัยทางจิตวิทยาได้แสดงไว้ว่าเป็นจริง คนที่เรียนได้เกรด C+ อาจมีเงินเดือนหรือตำแหน่งงานที่สูงกว่าคนที่เรียนได้เกรด A- ถ้าเขามีทักษะทางสังคมเหนือกว่า และ IQ หรือความฉลาดนั้น เป็นอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ส่วนประการสุดท้ายจะมาจากความทะเยอทะยาน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะงาน กิจกรรม ที่บุคคลนั้นเลือกกระทำ (ดราวรรณ กล่อมเกลี้ยง, 2546, หน้า 11)

จากความสำคัญของทักษะทางสังคมดังกล่าว สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็จำเป็นที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องดำรงชีวิต และทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ทักษะทางสังคมจะช่วยให้บุคคล

สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเมื่อบุคคลในสังคมสามารถดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข ก็จะทำให้สังคมนั้นเป็นสังคมที่น่าอยู่ สงบสุข

3. องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

วารี ธีระจิตร (2530, หน้า 88 - 89) ได้แบ่งทักษะทางสังคมออกเป็นด้านใหญ่ๆ ดังนี้

1. ทักษะทางด้านคุณธรรม ทักษะทางสังคมด้านคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กๆ คือ

1.1 ไม่เห็นแก่ตน รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1.2 ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การเบียดเบียนผู้อื่นไม่ได้หมายถึงเฉพาะแต่สิ่งของหรือการกระทำอย่างเดียว ควรให้นักเรียนมองเห็นว่า การเบียดเบียนเวลาของผู้อื่นก็เป็นสิ่งไม่ควรกระทำ

1.3 การรู้จักเสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมในโรงเรียน

1.4 มีความสามัคคี มีเหตุผล รู้จักแพ้ รู้จักชนะ และรู้จักให้อภัย

1.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น ใฝ่รู้อยู่เสมอ

2. ทักษะทางด้านความสามารถ

2.1 การรู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2.2 การรู้จักอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ดีงามของท้องถิ่นและของชาติ

2.3 การรู้จักแก้ปัญหา

2.4 การรู้จักติดต่อสื่อความหมายกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การสามารถหาเลี้ยงดำรงชีพของตนเองและครอบครัว

2.6 การขจัดปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นพิษต่อสังคม

2.7 การรู้จักใช้เวลา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2.8 การรู้จักและปฏิบัติตามได้ตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนอยู่

สุขุมล เกษมสุข (2535, หน้า 14) ได้เสนอทักษะทางสังคมที่ควรมุ่งเน้นให้เกิดแก่นักเรียนในชั้นประถมศึกษาไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์

2. ทักษะการทำงานกลุ่ม

3. ทักษะการแสวงหาความรู้

4. ทักษะการสื่อสาร

5. ทักษะการแก้ปัญหา

อรพรรณ พรสีมา (2540, หน้า 66 - 67) กล่าวถึง การพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อความสำเร็จของการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจ จะต้องพัฒนาทักษะทางสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ทักษะการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย

1.1 การสื่อสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

- 1.2 การใช้เสียงค่อยๆ
- 1.3 การใช้ภาษาสุภาพและเหมาะสมกับโอกาส
- 1.4 การแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็น
- 1.5 การแยกแยะและสรุปความคิดเห็นของผู้อื่น
- 1.6 การเชื่อมโยงความรู้เก่ากับใหม่
- 1.7 การตั้งคำถามและการตอบคำถาม
- 1.8 การวิจารณ์ความคิดเห็น ไม่ใช่วิจารณ์เจ้าของความคิดเห็น
- 1.9 การให้กำลังใจในการทำงานร่วมกันด้วยคำพูด หรือการแสดงความรู้สึก
2. ทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่
 - 2.1 การให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน
 - 2.2 สามารถหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง
 - 2.3 ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - 2.4 มีน้ำใจและความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่น
 - 2.5 รู้จักให้กำลังใจเพื่อนๆ
 - 2.6 การเป็นผู้นำที่ดี การชี้แนะ และการทำงานกลุ่ม
 - 2.7 การเป็นผู้ตามที่ดี
3. การรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่
 - 3.1 การทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี
 - 3.2 ดูแลเพื่อนๆ ให้ปฏิบัติตามหน้าที่
 - 3.3 ไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น
 - 3.4 การรักษากฎระเบียบในการทำงานและการรักษาเวลา

ริกจิโอ (Riggio, 1986, p. 650) ได้แบ่งทักษะทางสังคมออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (emotional expressivity) หมายถึง ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยไม่ใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อความหมายทางอารมณ์ และภาษาท่าทาง โดยรวมถึงการแสดงเจตคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมระหว่างบุคคลโดยไม่ใช้ถ้อยคำ
2. ความไวในการรับรู้อารมณ์บุคคลอื่น (emotional sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนสามารถตีความหมายการแสดงออกทางอารมณ์ และภาษาท่าทางของบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องใช้ถ้อยคำแสดงออกมา
3. การควบคุมทางอารมณ์ของตนเอง (emotional control) หมายถึง ความสามารถในการกำกับ สะกดกลั้น และปรับอารมณ์ของตนเองได้
4. การแสดงออกทางสังคม (social expressivity) หมายถึง ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อความหมายโดยใช้ภาษาพูดในการเข้าร่วมสนทนา อภิปรายกับบุคคลอื่น

5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (social sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนสามารถตีความหมายจากการติดต่อสื่อสารโดยใช้ถ้อยคำของบุคคลอื่นได้

6. การควบคุมทางสังคม (social control) หมายถึง ความสามารถในการแสดงบทบาททางสังคมอย่างเหมาะสม มีทักษะในการแสดงตน และสามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกของตนเอง

จาโรลิเมก (Jarolimek, 1977, pp. 10 - 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ ดังนี้

1. การใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ
3. การเคารพต่อข้อตกลง
4. การรู้จักใช้โอกาสให้เหมาะสม
5. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. การตระหนักถึงการสร้างสังคม

โกลแมน (Goleman, 1998, p. 27) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ดังนี้

1. การโน้มน้าว (influence) มีอิทธิพล และสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม
2. การสื่อสารที่ดี (communication) เปิดใจกว้างในการรับฟัง และสื่อสารโต้ตอบด้วย

ความชัดเจนและน่าเชื่อถือ

3. มีความเป็นผู้นำ (leadership) สามารถผลักดันและชักนำบุคคลและกลุ่มคนได้ดี
4. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change catalyst) มีความคิดริเริ่มและเปลี่ยนแปลง

สิ่งต่างๆ ได้ดี

5. การจัดการความขัดแย้ง (conflict management) มีความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้ง หาทางยุติความไม่เข้าใจกัน

6. การสร้างความสัมพันธ์ (building bonds) เสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ช่วยและสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์

7. การร่วมมือร่วมใจกัน (collaboration and cooperation) การช่วยเหลือและร่วมมือโดยการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน

8. ความสามารถในการทำงานเป็นทีม (team capabilities) การสร้างพลังร่วมของกลุ่มในการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

สรุปว่า องค์ประกอบด้านทักษะทางสังคมที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

4. แนวทางการเสริมสร้างทักษะทางสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2533, หน้า 28) ได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่สามารถส่งเสริมทักษะทางสังคมได้ คือ

1. การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอน ตามปกติวิธีนี้เป็นการฝึกพร้อมๆ กับการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรปกติ ครูสามารถนำไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์โดยใช้เนื้อหาวิชาเหมือนเดิม แต่จะเน้นกระบวนการเรียนการสอน และเทคนิควิธีที่ช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมไปด้วยขณะที่เรียน

1.1 การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิต และให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้ โดยลงมือปฏิบัติจริง

1.2 การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้กระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการแก้ปัญหาการทำงาน การหาความรู้ การวิเคราะห์ ฯลฯ รวมทั้งสถานการณ์ในชีวิตจริงด้วย

2. การจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง โดยใช้กิจกรรมฝึกต่างหาก แยกจากการเรียนการสอนเนื้อหาตามปกติ เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียน

2.1 การฝึกประชาธิปไตยในโรงเรียน

2.2 การให้นักเรียนได้รับผิดชอบทำงานส่วนรวมของชั้นเรียนหรือโรงเรียน

2.3 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

2.4 การพานักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ การอยู่ค่ายพักแรม

2.5 การให้นักเรียนได้ร่วมทำกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่างๆ

การฝึกทักษะทางสังคม สามารถฝึกได้พร้อมกับการเรียนการสอนทั้งในเวลาเรียนเนื้อหาวิชาตามปกติ และเวลาอื่นๆ ที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียน ครูจึงสามารถฝึกทักษะทางสังคมได้เกือบตลอดเวลา โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดทักษะทางสังคมมากขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 36-38) ได้นำเสนอถึงหลักการเสริมสร้างทักษะทางสังคม ไว้ว่า การจัดให้เด็กทำงานกันเป็น "กลุ่ม" เป็นวิธีการที่ดีอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคม เด็กจะมีการเรียนรู้ถึงการแก้ปัญหาจากการทำงานกลุ่ม การจัดให้มีกลุ่มหลาย ๆ ชนิด การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยให้ "ครู" เป็นผู้แนะนำ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้วิธีการเล่นที่เหมาะสมและรู้จักยอมรับผลของการแข่งขันด้วย การเล่นของเด็กวัยนี้ยังไม่ค่อยกว้างขวางมากเท่าไร เด็กจะเริ่มเล่นอยู่ในกลุ่มมากขึ้น ลดการเล่นแบบต่างคนต่างเล่น เด็กจะเปลี่ยนแปลงวิธีการเล่นอยู่เสมอ มีการเอาแต่ใจตนเองบ้าง และต้องการเอาชนะบ้าง แต่เมื่อเด็กโตขึ้นเด็กจะเรียนรู้และสามารถปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดีขึ้น การรวมกลุ่มนั้น มีอิทธิพลต่อเด็กมาก ทำให้เด็กได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน เช่น ได้รับคำยกย่อง ได้เป็นคนสำคัญ

ของกลุ่ม ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ อยากให้ผู้อื่นสนใจร่วมทำกิจกรรมกับตน และตนก็ได้มีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมของผู้อื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กได้พัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ ความรู้สึก ว่าตนมีเจ้าของและเป็นเจ้าของ จะเห็นได้ว่าการที่เด็กได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มนั้น ทำให้เด็กได้รู้จักโลก รู้จักสังคม และชีวิตดีขึ้น พ่อ แม่ และผู้ปกครอง ควรมีส่วนสนับสนุนและให้โอกาสเด็ก คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือเด็กก็จะทำให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นมีทักษะทางสังคมดีขึ้น

1. เป้าหมายของการเสริมสร้างทักษะทางสังคม มี 3 ประการ

1.1 เสริมสร้างทักษะทางกาย เพื่อให้เด็กสามารถใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว

1.2 เสริมสร้างทักษะการเข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น เพื่อให้เด็กได้ตระหนักรู้ว่าตนเองมีลักษณะอย่างไร มีความสามารถในด้านใดบ้าง ได้รู้ในสิ่งที่ตนชอบและเพื่อนไม่ชอบ ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.3 เสริมสร้างทักษะการใช้คำพูดในการสื่อสาร เพื่อให้เด็กสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้มีการสื่อสารให้ถูกกับกาลเทศะและบุคคล เพื่อให้เด็กได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ

2. ลักษณะของเยาวชนที่มีทักษะทางสังคม

2.1 ติดต่อกับผู้อื่นได้ด้วยสัญลักษณ์ ภาษา เครื่องมือเทคโนโลยีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยสันติสุข

2.2 เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม

2.3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในระดับครอบครัวโรงเรียนชุมชนและสังคม

2.4 มีจิตสำนึกสาธารณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2.5 ตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ มีบทบาทในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

3. ลักษณะของบุคคลที่มี ทักษะทางสังคมในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน

3.1 มีการให้ความสำคัญและการเอาใจใส่ต่อทุกคนที่เท่าเทียมกัน

3.2 สามารถหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง

3.3 ยอมรับฟังข้อคิดเห็น ของผู้อื่น

3.4 มีน้ำใจและความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่น

3.5 รู้จักให้กำลังใจเพื่อน

3.6 การเป็นผู้นำที่ดีมีการชี้แนะการทำงานแก่กลุ่ม

3.7 การเป็นผู้ตามที่ดี

3.8 การรู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

3.9 การทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี

3.10 การดูแลเพื่อนฯ ให้ปฏิบัติตามหน้าที่

3.11 การไม่ก้าวก่ายหน้าที่ของผู้อื่น

3.12 การรักษากฎระเบียบในการทำงานและการรักษาเวลาอย่างเคร่งครัด

สรุปได้ว่า วิธีฝึกทักษะทางสังคมทำได้ 2 วิธี คือ ฝึกโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ และจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง โดยการใช้กิจกรรมฝึกต่างหาก แยกจากการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามปกติ เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน

5. การประเมินทักษะทางสังคม

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2544, หน้า 75 – 80) กล่าวว่า แบบวัดเชิงสถานการณ์นั้นเป็นการจำลองหรือสร้างเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ ขึ้น แล้วให้บุคคลแสดงความรู้สึกว่าตนเองจะกระทำหรือมีความเห็นอย่างไรต่อสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น การตอบนั้นอาจจะให้ผู้ตอบเขียน หรือ บอกข้อความความคิดเห็นของตนหรืออาจจะให้เลือกตัวเลือกที่กำหนดให้ตอบก็ได้ ส่วนการสังเกตพฤติกรรมเหมาะสำหรับการวัดทักษะการปฏิบัติ กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงแล้วผู้สอนใช้วิธีการสังเกตโดยใช้แบบสังเกตบันทึกข้อมูลการใช้การสังเกตวัดทักษะกระบวนการทำงานเหมาะสำหรับวัดทักษะกระบวนการทำงานของผู้เรียนหรือพฤติกรรมการทำงานหรือคุณลักษณะการทำงานของผู้เรียน เช่น ความสนใจ ความรับผิดชอบความกระตือรือร้น ข้อมูลที่สังเกตได้ควรทำซ้ำ หรือตรวจสอบได้ มีการวางแผนการสังเกตให้เป็นระบบแน่นอน มีลำดับขั้นตอนให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างชัดเจน

อดิวัฒน์ พรหมสา (2556, หน้า 3) นำเสนอว่า การปรับพฤติกรรม (behavior modification) เป็นกระบวนการจัดการเงื่อนไขการเรียนรู้ใหม่อย่างเป็นระบบให้แก่บุคคลเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสม การที่จะประจักษ์ชัดว่าบุคคลมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่ต้องการปรับพฤติกรรมหรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากกระบวนการปรับพฤติกรรมหรือไม่นั้น จำเป็นต้องอาศัยการสังเกตและการประเมินพฤติกรรมเป็นเครื่องมือในการชี้วัด ซึ่งเครื่องมือที่จะใช้ประกอบการสังเกตที่เหมาะสม มีดังนี้

1. แบบสำรวจรายการ (check list) เป็นรายการที่กำหนดไว้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการให้กระทำ หรือวิธีการที่มีจุดประสงค์ว่าจะให้ทำตามนั้น การใช้แบบสำรวจเป็นการกำหนดเป็นน้ำหนักคะแนนว่า ได้หรือไม่ได้ ถ้าผ่านหรือได้แสดงว่าผู้ปฏิบัติได้กระทำตามรายการนั้นถูกต้อง แต่ถ้าไม่ได้ ก็แสดงว่าทำไม่ถูกต้องดังตัวอย่าง

2. มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) มีลักษณะคล้ายแบบสำรวจรายการ แต่กำหนดระดับคะแนนให้แก่รายการตามความคิดเห็นของผู้สังเกตว่ารายการนั้นๆ ผู้ถูกสังเกตมีค่าตามข้อความหรือรายการนั้นอยู่ในระดับใด มาตราส่วนประมาณค่าใช้ในการตรวจสอบคุณสมบัติของผลผลิต และวิธีการปฏิบัติงานรวมถึงการวัดทางบุคลิกภาพ

ฮาร์กี้, และแม็คคาร์ตัน (Hargie, & McCartan, 1986, pp. 73 – 84) กล่าวว่าวิธีการประเมินการฝึกทักษะทางสังคมมีหลายวิธี ซึ่งได้แก่

1. แบบสอบถามของคณะที่ทำงานร่วมกัน (staff questionnaires)
2. แบบการรายงานตนเอง (self report)
3. แบบสอบถาม (questionnaires) ชนิดต่างๆ เช่น แบบมาตราประมาณค่า (rating scale) แบบสอบถามชนิดให้เติมข้อความ (sentence completion)
4. การสัมภาษณ์ (interview of patient) ตัวผู้ถูกวัด เพื่อนผู้ถูกวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ถูกวัด

ริกจิโอ (Riggio, 1986, p.842) ได้สร้างแบบสำรวจทักษะทางสังคม (social skills inventory หรือ SSI) ซึ่งเป็นแบบสำรวจที่มีความมุ่งหมายเพื่อใช้ในการประเมินทักษะพื้นฐานของการสื่อสารทางสังคม แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ การแสดงออกทางอารมณ์ ความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ การแสดงออกทางสังคม ความไวในการรับรู้ทางสังคม การควบคุมอารมณ์ในสังคม ซึ่งในแบบสำรวจจะมีข้อคำถามทั้งหมดรวม 90 ข้อ ใช้วัดกับเด็กกลุ่มที่มีอายุ 14 ปี และมีความสามารถในการอ่าน หรือใช้วัดกับกลุ่มเด็กที่เรียนอยู่ในระดับชั้นตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นไป โดยใช้ได้ทั้งการทดสอบเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มนั้นแล้วแต่ความสะดวกของผู้ทำการทดสอบในการทดสอบแต่ละครั้งจะใช้เวลา 30 – 45 นาที

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบในการวัดทักษะทางสังคมไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อมาสร้างเป็นแบบวัดทักษะทางสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยสร้างแบบประเมินทักษะทางสังคม ในรูปแบบการสังเกตพฤติกรรม มาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ และมีเกณฑ์ประกอบการให้คะแนน

ความภูมิใจในความเป็นไทย

1. ความหมายของความภูมิใจในความเป็นไทย

1.1 ความหมายของความภูมิใจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 623) ได้ให้ความหมายของความภูมิใจไว้ว่า ความภูมิใจเป็นอาการกระหึ่มใจ ความรู้สึกว่ามีเกียรติยศ

พจนานุกรมของ Oxford (Oxford University Press, 2008, p. 7) ได้ให้ความหมายของความภูมิใจว่า หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

พจนานุกรม Collins Essential English (Collins Essential English Dictionary, 2006, p. 24) ได้ให้ความหมายของความภูมิใจว่า หมายถึง ความรู้สึกมีเกียรติยศ ความรู้สึกเชื่อมั่นศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

พจนานุกรมของ American Heritage (American Heritage, 2003, p. 16) ได้ให้ความหมายของความภูมิใจว่า หมายถึง ความรู้สึกมีเกียรติ เห็นคุณค่า ยินดี หรือพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ความภูมิใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลหนึ่ง ที่รู้สึกว่ามีเกียรติ พึงพอใจ หรือเห็นคุณค่าต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.2 ความหมายของความเป็นไทย

วีระ อัมพันสุข (2526, หน้า 60) ได้ให้ความหมายของความเป็นไทยว่า หมายถึง ผลรวมขององค์ประกอบ 4 อย่าง ที่แสดงถึงลักษณะเด่นของไทย คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และวัฒนธรรม

พิริยะ ไกรฤกษ์ (2529, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของความเป็นไทย คือ การแสดงค่านิยมของคนในชาติโดยทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ตนเองและผู้อื่น โดยมีแรงบันดาลใจ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกและความรู้ความจำเป็น เพราะฉะนั้นความเป็นไทยจึงสะท้อนให้เห็นค่านิยมของคนไทย ที่ไม่มีการหยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อความอยู่รอดในปัจจุบันสังคมไทยได้แบ่งแยกออกอย่างเห็นได้ชัดระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541, หน้า 35) ได้ให้ความหมายของความเป็นไทยว่า หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่แสดงถึงการเห็นคุณค่าภาคภูมิใจและสำนึกในความเป็นคนไทยที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองพร้อมที่จะปฏิบัติ ปกป้องและสืบทอด อีกทั้งเกิดทุนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

จากความหมายของความเป็นไทยอาจสรุปได้ว่า ความเป็นไทย หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของไทย โดยมี ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย รวมทั้งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลัก ที่ควรปกป้องไว้ให้แก่ลูกหลานไทยต่อไป

1.3 ความหมายของความภาคภูมิใจในความเป็นไทย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 9) ได้ให้ความหมายของความภาคภูมิใจในความเป็นไทยว่า หมายถึง การปฏิบัติตนที่แสดงถึงความรัก ห่วงแหน ศิลปวัฒนธรรมไทย สามารถสืบทอดและเผยแพร่สิ่งที่แสดงถึงความเป็นไทย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 49) ได้กล่าวว่า การสร้างสังคมที่ภูมิใจในความเป็นไทยไม่ได้หมายความว่า ประเทศไทยมีความเป็นชาตินิยมจนไร้ขอบเขต แต่ในที่นี้หมายถึง สังคมที่คนในสังคมมีความภูมิใจและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย อันเป็นเหตุให้ทุกคนมีจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกับประเทศของตน โดยยินดีที่จะมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาสังคมให้มีเสถียรภาพและเกิดการพัฒนายั่งยืนสู่คนรุ่นต่อไปได้ทั้งความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของไทย รวมทั้งความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม

จากการศึกษาความหมายของความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สรุปได้ว่า คุณลักษณะทางจิตใจที่แสดงถึงความตระหนัก เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญ และพึงพอใจในเอกลักษณ์ของไทย เป็นความภูมิใจในภาษาไทย ความภูมิใจในสินค้าและภูมิปัญญาไทยความภูมิใจในกีฬามารยาทไทย ความภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย และความภูมิใจในวิถีชีวิตไทย ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นไทย

2. ลักษณะที่แสดงถึงความภูมิใจในความเป็นไทย

2.1 ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทย

วีระ อัมพันธ์ (2526, หน้า 61-69) ได้กล่าวถึงลักษณะที่แสดงความเป็นไทย ดังต่อไปนี้

1. เพลง ได้แก่ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี เรามีเพลง 2 เพลงนี้ไว้ให้คนไทยร้อง และแสดงความเคารพ
2. ความเป็นอิสระ เสรี คือ ดำรงเอกราชในทุกด้านโดยไม่อยู่ในอำนาจการบังคับบัญชาของชาติใด
3. พระราชพิธี เรายึดความเป็นไทยได้อีกทางหนึ่ง เพราะเรามีพระราชพิธีซึ่งเป็นที่ภาคภูมิใจของคนไทยเราเองและเป็นที่ซาบซึ้งนิยมชมชื่นของชาวต่างประเทศ เช่น พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระราชพิธีพืชมงคล พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น
4. พิธีกรรม ที่แสดงถึงความเป็นไทยที่เห็นว่าสำคัญ ได้แก่ พิธีบวช พิธีแต่งงาน และพิธีทาบุญศพ
5. ศิลปะประจำชาติ มีหลายสาขา เช่น นาฏศิลป์ซึ่งเป็นศิลปะประเภทสวยงามด้วยบทร่ายรำ และเครื่องประดับแพรวพราว ศิลปะการต่อสู้ ได้แก่ มวยไทย ฟันดาบ และกระบี่กระบอง ศิลปะที่ให้ความรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในความไพเราะ เช่น ดนตรีไทย ศิลปะประเภทงานฝีมือ เช่น การแกะสลักไม้ หิน และเครื่องเงิน ศิลปะประจำชาติเหล่านี้แสดงถึงความเป็นไทยให้เห็นอย่างชัดเจน ควรช่วยกันรักษา และบำรุงไว้ให้เป็นศักดิ์ศรีโดยเผยแพร่ให้ชาวต่างชาติมีโอกาสได้รู้จักประเทศไทย จากการชมศิลปะประจำชาติเรา
6. ชีวิตจิตใจของคนไทย ลักษณะเด่นของคนไทยที่แสดงออก คือ สามัคคีกัน ในยามที่บ้านเมืองคับขัน รักสงบ รักความเป็นอิสระ มีความอดกลั้น ต้อนรับขับสู้ด้วยอัธยาศัยไมตรี มีความกตัญญูทวดเที เล็งเห็นการณ์ไกล รู้จักใช้วิธีการประสานประโยชน์ และให้อภัย
7. การรักษาประเพณี คนไทยมีความภาคภูมิใจในประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีเดือน 11 ประเพณีเดือน 12 ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น

กระมล ทองธรรมชาติ, และคนอื่นๆ (2543, หน้า 10-11) ได้กล่าวถึง ลักษณะทั่วไปของศิลปวัฒนธรรมไทย และประเพณีไทย ไว้ดังนี้

ชาติไทยเป็นชาติที่เก่าแก่มากมีศิลปวัฒนธรรมประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาตั้งแต่โบราณ ไม่ว่าจะเป็นภาษา วรรณคดี ศิลปวัตถุ ดนตรี อาหารการกิน ธรรมเนียมการแสดง ความเคารพ อย่างไรก็ตาม คนไทยก็ยังยอมรับเอาศิลปวัฒนธรรมของชนชาติอื่นเข้ามาไว้ด้วย โดยเราดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทย ทำให้ศิลปวัฒนธรรมที่เรานำมาจากชาติอื่นกลายเป็นศิลปวัฒนธรรมของชนชาติไทยไป ถึงแม้จะมีเค้าเดิมอยู่บ้างแต่ก็ไม่เหมือนของเดิมเลยทีเดียว ดังเช่น พระพุทธศาสนา ภาษา วรรณคดี สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ วิธีการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ประเพณีของไทยส่วนใหญ่มีที่มาจากคำสอน หรือความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และสภาพภูมิประเทศของไทยก็มีส่วนกำหนดรูปแบบของประเพณีด้วย จึงทำให้ประเพณีไทยมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย ประเพณีไทยจึงแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่เกี่ยวข้องด้วยนอกจากญาติมิตร เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ เป็นต้น

2. ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับบุคคลทั่วไปในชาติมาทำร่วมกัน ส่วนใหญ่มักทำคล้ายคลึงกันทั้งประเทศ ได้แก่ ประเพณีทำบุญขึ้นปีใหม่ ประเพณีทำบุญตรุษ ประเพณีทำบุญสงกรานต์ ประเพณีทำบุญวันสารท ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

3. ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา คนไทยกว่าร้อยละ 90 นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลานานหลายร้อยปีมาแล้ว พระพุทธศาสนาจึงเป็นบ่อเกิดของประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาดังต่อไปนี้ ประเพณีวันเข้าพรรษา ประเพณีวันออกพรรษา ประเพณีวันวิสาขบูชา ประเพณีวันมาฆบูชา เป็นต้น

4. ประเพณีทางราชการ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

4.1 ราชพิธี เป็นพิธีหลวงสำหรับพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะจัดขึ้นประจำตามประเพณีที่มีมาแต่โบราณ และในวาระพิเศษตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า พระราชพิธีที่สำคัญ ได้แก่ พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

4.2 รัฐพิธี เป็นพิธีที่รัฐบาลหรือทางราชการเป็นผู้จัดทำ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานในพิธี รัฐพิธีที่สำคัญ ได้แก่ พิธีพืชมงคล แรกนาขวัญ พิธีฉลองวันพระราชทานรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

ภิรมย์ ศรีเพชร (2540, หน้า 1) ได้จำแนกเอกลักษณ์ของความเป็นไทยที่ควรปลูกฝังแก่เด็กและเยาวชน เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. มรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย สถาบันหลักที่สำคัญ 3 สถาบัน ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่คนไทยจงรักภักดี นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่บ่งบอกความเป็นไทยที่ชัดเจน คือ ภาษาไทย ภูมิปัญญาไทย มารยาทไทย ฯลฯ

2. คุณธรรมของความเป็นไทย ได้แก่ ความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักเด็กและผู้ใหญ่ ความกตัญญูรู้คุณ ความมีน้ำใจ ความประหยัด และนิยมไทย

จะเห็นได้ว่า ลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทย เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของไทย ได้แก่ ภาษาไทย ภูมิปัญญาไทย กิริยามารยาทไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย ชีวิตจิตใจและคุณธรรมของความเป็นไทยที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตไทย

2.2 พฤติกรรมบ่งชี้ความภูมิใจในความเป็นไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2529, หน้า 91-92,100-101) ได้เสนอแนะพฤติกรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับความเป็นไทยที่ควรปลูกฝังแก่คนไทยไว้ 3 ประการ

1. ความเป็นไทยทางวัตถุในรูปของเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ ที่อยู่ เครื่องเรือน ภาษา อาหารและศิลปะ เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ภาพวาดลายไทย

2. ความเป็นไทยทางการกระทำหรือความประพฤติ ซึ่งเป็นลักษณะท่าทางการปฏิบัติ การพูดจาที่มีระเบียบประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น ลักษณะการทักทายกัน ผู้มีอาวุโสหน่อยต้อง ยกมือไหว้ทำความเคารพผู้ใหญ่ ชวราวาสไหว้พระสงฆ์ เด็กเดินผ่านผู้ใหญ่ต้องก้มหลัง ไม่หยิบบของขำผู้ใหญ่ ฯลฯ

3. ความเป็นไทยทางความรู้และความคิด หรือจะพูดว่าความเป็นไทยทางใจก็ได้ เช่น ความรักในเอกราชไม่ยอมเป็นข้าหรือเมืองขึ้นต่างชาติ ความนิยมไทย หรือความมีชาตินิยมอย่างลึกซึ้ง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2541, หน้า 6) ได้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเป็นไทย โดยวิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

1. การใช้ภาษาไทยถูกต้อง ชัดเจน
2. ความนิยมไทย ใช้ของไทย
3. การมีส่วนร่วม เผยแพร่ และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

ไทย

4. ความชื่นชมในศิลปะไทย
5. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิต
6. การปฏิบัติตนตามมารยาทไทย
7. ร่วมกิจกรรมที่สำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2548, หน้า 16-17) ได้กำหนดตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ความภูมิใจในความเป็นไทยไว้ดังนี้

1. ใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้
 - 1.1 ออกเสียงสระ พยัญชนะ ได้ถูกต้องชัดเจน
 - 1.2 เขียนได้ถูกต้องตามหลักภาษา
 - 1.3 ใช้คำพูดได้เหมาะสมกับกาลเทศะและสถานภาพของบุคคล

2. ใช้สินค้าไทยและนำภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 2.1 ใช้สินค้าพื้นบ้านในท้องถิ่น
- 2.2 ใช้สารสกัดธรรมชาติแทนสารเคมี
- 2.3 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย

3. อ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเคารพผู้ใหญ่ โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 3.1 ใช้คำสุภาพ
- 3.2 แสดงกิริยาอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่
- 3.3 รับฟังคำแนะนำของผู้ใหญ่

4. ร่วมกิจกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 4.1 ยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติ
- 4.2 ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
- 4.3 ร่วมกิจกรรมถวายพระพรในโอกาสต่าง ๆ

5. มีส่วนร่วมในการเผยแพร่และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ ดังนี้

- 5.1 ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย
- 5.2 ร่วมงานประเพณีไทย
- 5.3 ทัศนศึกษาแหล่งโบราณคดี

นพดล กรรณิกา, และคนอื่น ๆ (2548, ย่อหน้า 2-4) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความภูมิใจในความเป็นไทย และสามารถสรุปประเด็นเนื้อหาที่สำคัญในการสร้างตัวชีวิต ดังนี้

1. ความภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย หมายถึง สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย ได้แก่ ภาษา ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม รวมทั้งเอกลักษณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นไทย เช่น ธงชาติ การไหว้ ชุดไทย ภาษาไทยและภาษาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ไทยและประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น วรรณกรรม วรรณคดีไทย สถาปัตยกรรมไทย จิตรกรรมแบบไทย ประติมากรรม ศิลปหัตถกรรม ประเพณีไทย ประเพณีพื้นบ้าน เพลงชาติไทย นาฏศิลป์ไทย เครื่องดนตรีไทย ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน มวยไทย ตะกร้อไทย การแพทย์แผนไทย เป็นต้น

2. ความภูมิใจในวิถีชีวิตความเป็นไทย หมายถึง ทัศนคติต่อวิถีการดำรงชีวิตทั้งในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมไทย เช่น ความเป็นมิตรต่อคนไทยด้วยกันและคนต่างชาติจากทุกประเทศ ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามวิกฤติ เป็นต้น การดำรงชีวิต เช่น การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในความหลากหลายเชื้อชาติ การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน การเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ เป็นต้น อาหารการกิน เช่น การทานอาหารรสจัด ความหลากหลาย

ของรสชาติอาหารและผลไม้ไทย เป็นต้น นิสัยและบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของคนไทย เช่น การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยิ้มแย้มแจ่มใส การเคารพคนที่อาวุโส ความกตัญญูทวนทวนต่อผู้มีพระคุณ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความรักอิสระ เสรีภาพ การรักพวกพ้อง

3. ความภูมิใจในการปกครอง การเมือง ระบบสังคมไทย และทรัพยากรของประเทศ หมายถึง ความรู้สึกภูมิใจในโครงสร้างของระบบต่าง ๆ ภายในสังคมไทย ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา เช่น ความเป็นเอกราช การปกครองแบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ สิทธิเสรีภาพ กฎหมายไทย ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง เป็นต้น รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ เช่น น้ำ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น

จากพฤติกรรมบ่งชี้ความภูมิใจในความเป็นไทยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำพฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นไทยของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และตัวชี้วัดความภูมิใจในความเป็นไทยของสำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษาใช้ในการกำหนดลักษณะความภูมิใจในความเป็นไทยเพื่อใช้ในการสร้างเครื่องมือวัดความภูมิใจในความเป็นไทย 5 ลักษณะ ได้แก่

1. ความภูมิใจในภาษาไทย
2. ความภูมิใจในสินค้าไทยและภูมิปัญญาไทย
3. ความภูมิใจในกีฬามารยาทไทย
4. ความภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมไทย
5. ความภูมิใจในวิถีชีวิตไทย

3. การสร้างแบบวัดความภูมิใจในความเป็นไทย

3.1 รูปแบบการวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย

ความภูมิใจในความเป็นไทยเป็นคุณลักษณะทางด้านจิตพิสัย ดังนั้นก่อนที่จะสร้างเครื่องมือวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย ควรเข้าใจธรรมชาติของการวัดคุณลักษณะทางด้านจิตพิสัย (ภัทรา นิคมานนท์, 2538, หน้า 151-152) ดังนี้

1. การวัดทางด้านจิตพิสัยเป็นการวัดทางอ้อม โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมทางกายและวาจาที่เราคาดว่าเป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก การวัดทางจิตใจ ผู้วัดจะใช้วิธีกระตุ้นหรือเร้าให้บุคคลเกิดความคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่นำไปกระตุ้น แล้วจะสนใจลักษณะพฤติกรรมที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัยมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง ทำให้เกิดความลำบากในการอธิบายทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ จึงต้องมีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการประเมินผล

3. การวัดด้านจิตพิสัยมีความคลาดเคลื่อนได้ง่าย เนื่องจากอารมณ์หรือความรู้สึกอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และเงื่อนไข วุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้ถูกวัด การวัดด้าน จิตพิสัยจึงต้องใช้เครื่องมือที่มีความเชื่อมั่นสูง

4. การวัดด้านจิตพิสัยไม่มีถูก-ผิด เหมือนข้อสอบวัดด้านพุทธิพิสัย คำตอบของผู้ถูกวัดเพียงแต่บอกให้ทราบว่าผู้ถูกวัดได้ประสบกับเหตุการณ์ หรือสถานการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดให้ เขาจะตัดสินใจเลือกกระทำอย่างไร สิ่งที่เขาเลือกกระทำจะเป็นเพียงตัวแทนของความคิดความเชื่อในสิ่งที่คิดว่าเขาพร้อมที่จะประพฤติหรือปฏิบัติเท่านั้น

5. แหล่งข้อมูลในการวัดด้านจิตพิสัย สามารถวัดได้จากหลายฝ่าย ได้แก่ จากบุคคลที่เราต้องการวัด จากบุคคลผู้ใกล้ชิด และจากการสังเกตของผู้วัดเอง ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลอาจไม่ใช่คุณลักษณะที่แท้จริงของเขาก็ได้

6. การวัดด้านจิตพิสัยต้องใช้สถานการณ์จำลองเป็นเงื่อนไขให้ผู้ถูกวัดตอบปัญหาจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะให้แบบทดสอบหรือแบบวัดด้านจิตพิสัยมีผลการวัดตรงกับพฤติกรรมที่แสดงออกในสถานการณ์ที่เป็นจริง ในสภาพที่เป็นปกติของบุคคลนั้น แบบทดสอบหรือแบบวัดทางจิตพิสัย ต้องการคุณลักษณะด้านความเที่ยงตรงตามสภาพ

7. แบบทดสอบหรือแบบวัดด้านจิตพิสัย มีจุดอ่อนที่ผู้ตอบสามารถบิดเบือนหรือหลอก ผู้ถามได้ โดยผู้ตอบมักตอบในลักษณะให้ดูเหมือนตนเองมีคุณลักษณะที่ดีในสายตาของผู้วัด ทำให้ได้ผลการวัดที่ไม่เที่ยงตรง

8. การวัดด้านจิตพิสัย มีวิธีการวัดได้ 2 แบบ ได้แก่ แบบประเมินตนเอง โดยให้ผู้ถูกวัดตอบแบบวัดประเภทต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือวัดด้วยตนเอง โดยการสำรวจตนเองว่ามีความรู้สึกอย่างไรตามหัวข้อของคำถามนั้น ๆ แบบที่สอง เป็นการประเมินโดยผู้อื่น ซึ่งเป็นการวัดโดยผู้ประเมินเป็นผู้วัดเองหรืออาจมอบหมายหรือกำหนดให้ เพื่อนนักเรียน ผู้ปกครอง หรือเพื่อนครู ฯลฯ เป็นผู้ใช้เครื่องมือวัด

9. พฤติกรรมการแสดงออกของคุณลักษณะด้านจิตพิสัย มีทิศทางการแสดงออกได้สองทางในทางตรงกันข้าม เช่น รัก-เกลียด ชอบ-ไม่ชอบ ฯลฯ และมีความเข้มของระดับความรู้สึก เช่น สนใจมากที่สุด ค่อนข้างสนใจ เฉย ๆ ไม่ใคร่สนใจ ไม่สนใจเลย ความรู้สึกของบุคคลที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้นั้น เป็นการแสดงความรู้สึกต่อเป้าหมาย เช่น ไม่ชอบวิชาคำนวณ รักคุณครู ขยันอ่านหนังสือ ฯลฯ

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 62, 258-278) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบที่นิยมใช้ในการวัดทางจิตพิสัย ดังต่อไปนี้

1. การสังเกต คือ การเฝ้ามองดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นสิ่งที่ยากลำบากที่จะสังเกตได้ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องวางแผนสังเกตเป็นบางเวลา ผู้สังเกตควรมีการรับรู้ที่ดี มีความแม่นยำ จดจำสิ่งที่สังเกตได้อย่างดี เพื่อความแน่ใจในการวิจัยจึงควรให้ผู้สังเกตอย่างน้อย 2 คน เพื่อนำผลการสังเกตมาทดสอบความสอดคล้องกัน การวัดโดยวิธีนี้จะ

สามารถทำได้ดี ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกมาเป็นจริง ถ้าเสแสร้งยอมเชื่อถือไม่ได้ หรือถ้าไม่แสดงพฤติกรรมก็ไม่สามารถวัดได้ บางกรณีการสังเกตพฤติกรรมท่าทาง ก็เป็นสิ่งจำเป็น ถ้าสามารถนิยามพฤติกรรมท่าทางได้อย่างชัดเจนเพียงพอที่จะสังเกต จะเป็นประโยชน์จากผู้สังเกตอย่างมากและสามารถจะวัดพฤติกรรมได้ตรงตามความเป็นจริงมากกว่าเครื่องมืออื่น ๆ

2. การสัมภาษณ์ เป็นการพูดจากับคนใดคนหนึ่ง อย่างมีจุดมุ่งหมาย ผู้ที่สัมภาษณ์ต้องมีหลักจิตวิทยาในการพูด การถาม เพื่อให้ได้พฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่ต้องการทราบ การสัมภาษณ์ต้องสร้างความเป็นกันเองจึงจะได้ข้อมูลที่แท้จริง ควรสร้างคำถามที่สามารถกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงการตอบพฤติกรรมที่ต้องการนั้นได้ การสัมภาษณ์ควรเป็น การสัมภาษณ์แบบมาตรฐาน มีการวางแผนที่ดี มีจุดมุ่งหมาย คำถามมีคุณภาพ ความเชื่อมั่นสูง ความเที่ยงตรงสูง

3. การเขียนตอบ จะต้องมีความรู้เป็นข้อความ ข้อคำถาม สถานการณ์ภาพ สถานการณ์ภาษา หรือเป็นภาพ แล้วแต่ความเหมาะสมในการนำเสนอ เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมา บางทีเรียกว่าเป็นการรายงานตนเอง (self-report) ออกมา เครื่องมือวัดนี้มีชื่อเรียกได้หลายอย่างเช่น แบบทดสอบ แบบสำรวจ แบบสอบถาม หรือมาตรวัด ฯลฯ แต่เครื่องมือวัดที่ถือว่าเป็นแบบมาตรฐานของการรายงานตนเองนี้ เป็นแนวการสร้างของ เทอร์สโตน (Thurstone) กัตแมน (Guttman) ลิเคอร์ท (Likert) ออสกู๊ด (Osgood) ลิเคอร์ท (Likert) เป็นผู้เสนอวิธีสร้างมาตราส่วนประมาณค่าในช่วงราว ค.ศ. 1932 และเป็นที่รู้จักในหลาย ๆ ชื่อ อาทิ Likert Type Scale, Summated Rating Scale, Posteriori Approach และ Sigma Scale เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดวิธีการหนึ่งเพราะสามารถสร้างได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน นอกจากนี้ยังมีความเชื่อมั่นสูง (reliability) เมื่อเทียบกับมาตรวัดอื่น ๆ ที่มีจำนวนข้อเท่ากัน และพัฒนาเพื่อใช้วัดความรู้สึกได้หลายอย่าง (องอาจ นัยพัฒน์, 2544, หน้า 171-184)

3.1 รูปแบบของการเขียนข้อคำถาม มี 6 รูปแบบ ดังนี้

1) ประเภทข้อความเดียว เป็นการถามเพื่อจะดูว่า ผู้ตอบมีสิ่งนั้นอยู่ในตัวหรือไม่ โดยมีข้อตกลงว่าผู้ตอบจะต้องตอบตามความเป็นจริง การเขียนข้อความจึงต้องให้เป็นตัวเราที่ดี โดยมากจะเป็นประโยคง่าย ๆ สั้น ๆ มีใจความกะทัดรัด อาจเป็นข้อความธรรมดาหรือข้อความที่เป็นคำถามก็ได้

2) ประเภทข้อความคู่ เป็นการกำหนดคุณลักษณะอย่างน้อย 2 คุณลักษณะ ขึ้นไป แล้วนำข้อความที่เขียนอธิบายคุณลักษณะแต่ละอย่างมาเขียนเป็นคู่ ๆ ให้ผู้ตอบเลือกตอบที่มีลักษณะที่ตรงกับตนเองเพียงข้อความเดียว

3) ประเภทกำหนดตัวเลือกหลายตัว การเขียนข้อสอบแบบนี้มักเลือกคุณลักษณะที่ประกอบเป็นคุณลักษณะนั้น ๆ 3-5 คุณลักษณะ เมื่อนิยามแล้วนำมาเขียนพฤติกรรม

คุณลักษณะนั้น ๆ จากนั้นนำมาจัดเป็นชุดละข้อ แล้วให้เลือกเอาคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งหรืออาจกำหนดให้เลือกชอบมากที่สุดคุณลักษณะหนึ่ง เลือกชอบน้อยที่สุดคุณลักษณะหนึ่ง

4) ประเภทสถานการณ์ สถานการณ์ หมายถึง การสร้างเหตุการณ์จำลอง อาจจะเป็นด้านภาษาหรือรูปภาพก็ได้ แล้วให้ผู้ตอบสมมติตัวเองเป็นตัวละครในสถานการณ์นั้น ๆ ถ้าพบเหตุการณ์ที่กำหนดให้จะทำอย่างไร ข้อสอบแบบนี้จะมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นคำถาม และ ส่วนที่เป็นคำตอบ การให้คะแนน กำหนดให้ตัวเลือกที่แสดงถึงคุณลักษณะนั้นมากที่สุด เป็น 2 คะแนน คุณลักษณะนั้นน้อยลงมา เป็น 1 คะแนน และไม่มีคุณลักษณะนั้นเลย ให้ 0 คะแนน บางกรณีอาจให้คะแนนเฉพาะตัวเลือกที่แสดงคุณลักษณะนั้นอย่างเดียว เป็น 1 คะแนน นอกนั้นไม่ให้คะแนน

5) ประเภทสถานการณ์ตอบใช่-ไม่ใช่ เป็นการเขียนสถานการณ์แล้วเลือกพฤติกรรมที่มีโอกาสเกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น แล้วให้ผู้ตอบ ตอบเพียงใช่ หรือไม่ใช่ เท่านั้น จึงต้องพิจารณาการให้คะแนนไม่ดี และสอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด

6) ประเภทสถานการณ์ หรือข้อคำถามเป็นภาพ การสร้างแบบวัดประเภทนี้ต้องอาศัยคนมีฝีมือในการวาดภาพ มีการกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการวัด แยกเป็นพฤติกรรมให้ชัดเจนแล้วเขียนรูปตามพฤติกรรมที่กำหนดไว้

3.2 แบบการเขียนตัวเลือกในแต่ละข้อ มี 8 รูปแบบ ดังนี้

- 1) ใช้คำว่า ใช่ ไม่ใช่ (the yes no item)
- 2) ใช้คำว่า ใช่ ไม่แน่ใจ ไม่ใช่ (the yes ? no item)
- 3) ใช้คำว่า ถูก ผิด (the true-false item)
- 4) ใช้คำว่า ชอบ ไม่ชอบ (the like-dislike item)
- 5) ใช้แบบการจัดลำดับความสำคัญ (item with rating scales) จะใช้ตอบแบบไหนก็ได้ เพียงแต่จัดให้มีความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับผู้ตอบจากน้อยที่สุด ไปหามากที่สุด อาจเป็นประเภท เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยมากที่สุด

6) แบบเจาะจง 3 ตัวเลือก เรียงลำดับ (various trichotomous) โดยทั่วไปมักใช้คำเหล่านี้ เคย บางครั้ง ไม่เคย จริง ไม่แน่ใจ เท็จ และ เห็นพ้อง ไม่แน่ใจ ไม่เห็นพ้อง

7) แบบใช้ตัวเลือก 3 ตัว (trichotomous item with choice) แบบนี้มีสถานการณ์หรือคำถามแล้วตามด้วยตัวเลือก 3 ตัวเสมอ สิ่งที่เขียนเป็นตัวเลือกจะต้องสามารถแปลได้ว่าตัวเลือกใดถ้ามีผู้เลือกจะมีคุณลักษณะใดหรือผู้เลือกอาจจะมีคุณลักษณะนั้นมากน้อยแตกต่างกัน

8) แบบตัวเลือกคู่ (forced-choice item) แบบนี้แต่ละข้อจะมีตัวเลือก 2 ตัวเลือก แทนพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยแตกต่างกันมาจับคู่เพื่อผู้ตอบเห็นพฤติกรรมใดตรงกับตนเองมากที่สุดก็เลือกข้อนั้น หรืออาจมีคำถามหรือข้อความก่อน แล้วมีตัวเลือก 2 ตัว บังคับให้ผู้ตอบเลือกเพียงตัวใดตัวหนึ่ง ตามความรู้สึกของตนเอง

4. การใช้จินตนาการ (projective technique) เป็นการเสนอสิ่งเร้าที่คลุมเครือ เพื่อให้ผู้ตอบใช้จินตนาการอันเกิดจากสำนึกที่ซึมซับอยู่ในส่วนลึกของความรู้สึกในตัวคนแต่ละคนว่าสิ่งเร้าที่มีความหมายอย่างไรต่อเขา แต่ละคนจะมีความรู้สึกต่อสิ่งเร้าที่คลุมเครือที่แตกต่างกัน เทคนิคนี้สิ่งเร้าเป็นแบบไม่มีโครงสร้างโดยตรง การตอบจึงตอบได้แบบเสรีตามความรู้สึกส่วนลึกของบุคคล การแปลผลจึงยุ่งยากและซับซ้อน แบบวัดจินตนาการ ที่นิยมสร้าง มีดังนี้

4.1 คำสัมพันธ์ (word association) แบบทดสอบนี้จะกำหนดคำที่แสดงอารมณ์ มาให้ข้อละคำถาม ผู้สอบหาคำที่สัมพันธ์กับคำนั้นมากที่สุด การอธิบายก่อนสอบเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้ดำเนินการสอบจะต้องชี้แจงผู้สอบให้ดี ส่วนการแปลผลต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ดี

4.2 การเติมประโยคให้สมบูรณ์ (sentence completion) แบบทดสอบนี้จะมีการเว้นช่องว่างไว้ให้เติม ในการแปลความหมาย จึงค่อนข้างเป็นอัตนัย จึงต้องอาศัยเชี่ยวชาญศึกษาจากสิ่งประทับใจที่ผู้ตอบแสดงออกมา ซึ่งเกี่ยวกับเจตคติ อารมณ์ และความขัดแย้ง การแปลผล จึงเน้นความรู้สึกทั้งบวก หรือลบ ผู้ที่เขียนหนังสือไม่ได้ หรือ เด็กจะไม่สามารถวัดคุณลักษณะจากการเขียนเติมข้อความได้

4.3 การเติมเต็มเรื่องราว (story completion) ข้อสอบประเภทนี้ เป็นการเติมเรื่องราวให้สมบูรณ์ มีการกำหนดเรื่องราวที่มีปัญหา ยังไม่มีคำตอบ หรือยังไม่จบ เรื่องราวส่วนใหญ่จะทำให้เด็กจินตนาการต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งความมุ่งหมายที่จะสร้างเครื่องมือวัดความภูมิใจในความเป็นไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างเครื่องมือวัดความภูมิใจในความเป็นไทย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งเป็นการง่ายและสะดวกในการให้นักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง

3.2 แนวทางการสร้างแบบวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย

แนวทางการสร้างมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคอร์ท เพื่อนำไปสร้างแบบวัดความภูมิใจในความเป็นไทย ผู้วิจัยได้ศึกษาตามที่ ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 93-96) นำเสนอไว้ดังนี้

การสร้างมาตรวัดตามวิธีนี้ มุ่งประเมินความรู้สึกของบุคคลไปบนช่วงความรู้สึกของการวัดที่ต่อเนื่องกันว่าอยู่ในปริมาณความเข้มข้นระดับใด และมีทิศทางไปทางใด ดังนั้นการวัดจึงเริ่มด้วยการกำหนดข้อความ (statement) ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการวัด แล้วให้ผู้ตอบประเมินความรู้สึกของตนเองต่อข้อความนั้นไปบนมาตรวัดที่มีลักษณะเป็นช่วงของความรู้สึกที่มีระดับความเข้มข้นน้อยไปหามาก มีขั้นตอนในการสร้างมาตรวัดตามวิธีของลิเคอร์ท ดังนี้

1. ศึกษาคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการวัด รวมทั้งคุณลักษณะของกลุ่มผู้ตอบว่ามีภูมิหลังอย่างไร เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ เพศ อายุ เป็นต้น

2. กำหนดนิยามและองค์ประกอบที่ต้องการวัด หลังจากที่มีการศึกษาเอกสาร และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) นำมากำหนดเป็นนิยามและองค์ประกอบ เกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการวัด โดยกำหนดเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการ (operational definition) เพื่อใช้เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างข้อความในมาตรวัดต่อไป

3. การสร้างข้อความ ข้อความในมาตรวัดที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

3.1 เป็นประโยคหรือวลีสั้น ๆ กระชับ ชัดเจน

3.2 ใช้ภาษาเหมาะสมกับกลุ่มผู้ตอบ เช่น ระดับการศึกษา เพศ และวัย เป็นต้น

3.3 ควรมีความคิดเดียวในแต่ละข้อความ และให้ได้ใจความสมบูรณ์ในตัวเอง เช่น “การเรียนในชั้นเรียนและการพูดคุยกับเพื่อนทำให้ข้าพเจ้ามีความสุข” ข้อความนี้ถามความรู้สึกของผู้ตอบสนองสองสิ่งพร้อมกัน ควรแยกคำถามเป็นสองข้อ

3.4 ควรหลีกเลี่ยงข้อความที่เป็นความจริงหรือสามารถตีความได้ว่าเป็นความจริง เช่น “รัฐบาลต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับประชาชน”

3.5 หลีกเลี่ยงข้อความที่เป็นคำขวัญหรือสุภาษิตที่รู้จักกันทั่วไป เช่น “รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” เพราะผู้ตอบจะตอบทันทีตามความคุ้นเคยโดยไม่คิดให้ลึกซึ้ง

3.6 ควรหลีกเลี่ยงข้อความประโยคปฏิเสธโดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิเสธซ้อน

3.7 ควรใช้วลีหรือถ้อยคำที่แสดงถึงอารมณ์ เช่น ความรัก ความชอบ ความหวัง ความปรารถนา ความเกลียด ความกลัว เป็นต้น

3.8 ควรมีความหมายน่าสนใจ หรือมีลักษณะเกี่ยวข้องกับกิจวัตรประจำวันของผู้ตอบ เพื่อสร้างความสนใจในการตอบ

3.9 ควรระมัดระวังไม่ใช้ข้อความที่ถามตรงเกินไปโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัว ควรใช้ศิลปะในการเขียนข้อความทางอ้อมเพื่อป้องกันการตอบแบบเสแสร้งของผู้ตอบ

4. การกำหนดจำนวนมาตราและลักษณะของข้อคำถาม

4.1 ปกติแล้วจำนวนมาตราของมาตรวัดนิยมใช้ 5 ระดับ ตามแบบดั้งเดิม ที่ลิเคอร์ทแนะนำไว้ คือ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง ตามลำดับ ต่อมาได้มีผลงานวิจัยหลายฉบับบ่งชี้ว่าความเชื่อมั่น (reliability) ของมาตรวัดมีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อเพิ่มจำนวนมาตรา อย่างไรก็ตาม การเพิ่มจำนวนมาตราจะก่อให้เกิดความยากลำบากต่อการประเมินความรู้สึกของผู้ตอบไปบนช่วงของความรู้สึกว่าอยู่ในระดับใด นอกจากนี้ยังมีรายงานวิจัยบางฉบับเสนอให้เลิกใช้มาตราที่บอกความรู้สึกระดับกลาง (neutral) เพราะไม่อาจจำแนกทิศทางความรู้สึกของผู้ตอบที่มีต่อสิ่งที่ต้องการวัดว่าอยู่ทางใดแน่ และปัญหาแนวโน้มการตอบเข้าสู่ส่วนกลาง (central tendency) แต่ประเด็นดังกล่าวนี้ยังไม่เป็นที่ยุติ เพราะยังมีรายงานวิจัยบางส่วนชี้ว่า ไม่มีความแตกต่างมากมายนักระหว่างการใช่และไม่ใช้

มาตรดังกล่าว นอกจากนี้อาจมีความต่อเนื่องของมาตรวัดตามแนวของลิเคอร์ท์ จากบวกไปลบจะต้องผ่าน 0 หรือ Neutral ดังนั้นหากไม่มี Neutral ย่อมไม่ใช่วิธีตามแนวคิดของลิเคอร์ท์

4.2 ลักษณะของข้อความในมาตรวัด อาจเป็น ทางบวก ทางลบ หรือแบบผสม ก็ได้ โดยทั่วไปมาตรวัดที่ประกอบด้วยข้อความที่มีลักษณะทิศทางเดียว (monotonous scale) กล่าวคือเป็นทางบวกหรือลบแบบใดแบบหนึ่ง จะมีค่าความเชื่อมั่นสูงกว่าแบบผสม แต่บางครั้งมาตรวัดที่เป็นแบบผสมจะมีประโยชน์ต่อการตรวจสอบความคงเส้นคงวาในการตอบของผู้ตอบและป้องกันความคุ้นเคยต่อกระบวนการตอบ เพราะผู้ตอบบางคนอาจตอบข้อความโดยมิได้คำนึงถึงเนื้อหาสาระที่ข้อความมุ่งถาม แต่ตอบเพื่อเสนอภาพพจน์ที่ดีของตนเท่านั้น ในทางปฏิบัติจริงผู้สร้างมาตรวัดจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพ เพศ อายุ หรือ ระดับการศึกษาของกลุ่มผู้ตอบและธรรมชาติของสิ่งที่ต้องการวัดประกอบการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบ

5. การกำหนดน้ำหนักคะแนน การให้น้ำหนักตัวเลือกนั้นมีหลายวิธีจะใช้วิธีใดก็ได้ ในระยะหลังลิเคอร์ท์ได้แนะนำให้ใช้วิธีการกำหนดตัวเลขโดยพลการ (arbitrary weighting method) วิธีนี้เป็นการกำหนดโดยให้ตัวเลขเรียงค่าตามลำดับความสำคัญของตัวเลือก จะใช้ 0, 1, 2, 3, 4 หรือ 1, 2, 3, 4, 5 หรือ -2, -1, 0, 1, 2 ก็ได้เพราะคะแนนเฉลี่ยจะเปลี่ยนแปลง แต่ความแปรปรวนคงที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างเครื่องมือวัดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง นักเรียนเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามข้อความนั้น มากที่สุด

มาก หมายถึง นักเรียนเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามข้อความนั้น มาก

ปานกลาง หมายถึง นักเรียนเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามข้อความนั้น ปานกลาง

น้อย หมายถึง นักเรียนเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามข้อความนั้น น้อย

น้อยที่สุด หมายถึง นักเรียนเห็นด้วยหรือปฏิบัติตามข้อความนั้น น้อยที่สุด

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียนสามารถที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้หลายรูปแบบ โดยหลายๆ รูปแบบจะมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้หรือเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งนักศึกษาได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไว้ดังนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, หน้า 29) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า คือคุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลจากการเรียนการสอนหรือมวลประสบการณ์ทั้งปวง ที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่างๆ ของสมรรถภาพสมอง

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548, หน้า 162) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์เป็นผลการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2549, หน้า 97) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องมือสำหรับครูที่ใช้ในการตรวจสอบพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอันเนื่องมาจากการเรียนการสอนของครูว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถหรือมีผลสัมฤทธิ์ในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ หรือมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพประสิทธิภาพมากขึ้น

กู๊ด (Good, 1973, p. 9) ให้ความหมายของคำว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลของการสะสมความรู้ความสามารถในการเรียนทุกด้านเข้าไว้ด้วยกัน

จากข้อความดังกล่าว สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน

2. องค์ประกอบของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ในการจัดการเรียนการสอนกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์ทางการศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และการวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามส่วนดังกล่าวจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ยากที่จะแยกออกจากกันได้ ดังนั้นการวัดผล ซึ่งหมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้บุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์การวัดผลของการวัดจึงมีองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้ (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2543, หน้า 45)

1. ปัญหา หรือสิ่งที่วัด

2. เครื่องมือวัดหรือเทคนิควิธีในการรวบรวมข้อมูล

3. ข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพ หากเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จะต้องมีการคำนวณและหน่วยวัด หากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะต้องมีรายละเอียดที่แสดงคุณลักษณะไม่ใช่ตัวเลข การวัดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ หรือเชิงคุณภาพก็ใช้เครื่องมือวัด ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกตแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่า หรือการตีราคาข้อมูลที่ได้จากการวัด โดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น การประเมินผลจึงมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ ข้อมูล เกณฑ์ และการตัดสินคุณค่าหรือการตัดสินใจ (พิชิต ฤทธิ์จัญญ, 2543, หน้า 48)

ในการประเมินผล จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน มีจุดมุ่งหมายตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะของผู้เรียนว่า มีความรู้เพียงพอที่จะเรียนต่อในรายวิชาใหม่ หรือเนื้อหาใหม่หรือไม่ เพื่อที่จะช่วยให้ครู

ทราบพื้นฐานของผู้เรียน และช่วยให้ครูวางแผนการสอนได้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลือกวิธีเรียน

2. การประเมินผลระหว่างเรียนหรือประเมินความก้าวหน้ามีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบผู้เรียนว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด หากพบข้อบกพร่องก็หาแนวทางปรับปรุง แก้ไข โดยอาจจัดการสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน การประเมินระหว่างเรียนนี้เป็นการทดสอบย่อยในเนื้อหาที่เรียนเท่านั้น เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของการเรียนว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ครูผู้สอนต้องปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรอย่างไร

3. การประเมินผลรวม เป็นการวัดประเมินเมื่อผู้เรียนได้เรียนจบเนื้อหาที่ครูผู้สอนได้กำหนดไว้ในแต่ละวิชา อาจเป็นปลายภาคเรียนแต่ละภาคหรือในระหว่างภาคเรียน เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนในเรื่องต่างๆ ของครูผู้สอน โดยเฉพาะการให้ระดับคะแนนแก่ผู้เรียนควรตัดสินได้ – ตก ผ่าน – ไม่ผ่าน เกณฑ์อะไร

บลูม (Bloom, 1995, p.52) ได้กล่าวถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนไว้ว่า ประกอบด้วย

1. พฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด หมายถึง ความสามารถทั้งหลายของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยความถนัดและพื้นฐานเดิมของผู้เรียน

2. คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง สภาพการณ์หรือแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ที่มีต่อเนื้อหาวิชาที่เรียนในโรงเรียน ระบบการเรียน ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง และลักษณะบุคลิกภาพ

3. คุณภาพการสอน ได้แก่ การได้รับคำแนะนำ การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การเสริมแรงจากครู การแก้ไขข้อผิดพลาด และรู้ผลว่าตนเองกระทำถูกต้องหรือไม่

การวัดผลประเมินผล หรือการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพราะสามารถทำให้ทราบถึงผลการเรียนที่เกิดจากการสอนว่า นักเรียนได้รับความรู้มากน้อยเพียงใด หรือผลที่ได้รับจากการสอบของนักเรียนได้ร้อยละตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และประโยชน์ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถทำให้ครูผู้สอนนำผลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนา เนื้อหา หรือกระบวนการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ต้องวัดทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน หลังเรียน และวัดผลปลายปี เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียนโดยในการตัดสินการวัดสามารถเปรียบเทียบได้กับเป้าหมาย เรียกว่าวัดผลแบบอิงเกณฑ์ หรือเปรียบเทียบกับความรู้ของนักเรียน เรียกว่าการวัดผลแบบอิงกลุ่ม

3. ลักษณะของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ วิธีการวัด และประเมินผลการเรียนรู้ ด้านความรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์และการประเมินชิ้นงาน ลักษณะของแบบทดสอบการวัดผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบประเมินคุณภาพ

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2540, หน้า 28) ได้สรุปแนวคิด แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบ วัดความรู้เชิงวิชาการมักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเน้นการวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2542, หน้า 73) ได้เสนอแนวคิดของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (achievement test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ความเข้าใจตามพุทธิพิสัย (cognitive domain) ซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ แบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างเอง (teacher made test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไป เมื่อต้องการใช้ก็สร้างขึ้นใช้แล้วก็เลิกกันถ้าจะนำไปใช้อีกก็ต้องดัดแปลง ปรับปรุงแก้ไข เพราะเป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นใช้เฉพาะครั้ง อาจยังไม่มีมีการวิเคราะห์หาคุณภาพ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) เป็นแบบทดสอบที่ได้มีการพัฒนาด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติมาแล้วหลายครั้งหลายหนจนมีคุณภาพสมบูรณ์ ทั้งด้านความตรง ความเที่ยง ความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ความเป็นปรนัย และมีเกณฑ์ปกติ ใช้เปรียบเทียบกับรวมความแล้วต้องมีมาตรฐานทั้งด้านการดำเนินการสอบและการแปลผลคะแนนที่ได้

ระวีวรรณ ศรีครามครัน (2548, หน้า 85) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ลักษณะหรือรูปแบบการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะนิยมใช้รูปแบบในการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. ประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ผู้สอนนิยมใช้ก่อนสอน เพื่อประเมินและวินิจฉัยความสามารถของผู้เรียน ความสนใจ ทักษะคิด ความคิดเห็น หรือทักษะของผู้เรียน จุดประสงค์การประเมินในลักษณะนี้ เป็นการพิจารณาระดับความสามารถของผู้เรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งรูปแบบง่าย ๆ ได้แก่ การสังเกต การพูดคุย หรือการสอบถาม สำหรับรูปแบบที่ยากขึ้นไปและต้องใช้เครื่องมือ ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบมาตรฐาน และแบบทดสอบโดยทั่ว ๆ ไปที่ครูสร้างขึ้น

2. ประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลความรู้ ความสามารถทักษะของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนในส่วนย่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบผลการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาผลของความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และอีกจุดประสงค์หนึ่งเพื่อให้ผู้สอนปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาความสนใจและคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน

3. ประเมินผลรวมเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน ด้านความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาวิชา ทักษะ ความสามารถในด้านต่างๆ โดยให้ทำแบบทดสอบ การเขียนคำตอบ เป็นการพิจารณาขั้นสุดท้าย รวมทั้งการใช้แบบทดสอบมาตรฐานสำหรับการให้คะแนน เพื่อพิจารณาระดับความสามารถ เป็นการประเมินเพียงครั้งเดียว สามารถใช้ผลของการประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหาการเรียนการสอนวิเคราะห์แบบทดสอบที่ใช้ว่ามีค่าความยากง่าย เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่ รวมถึงการพิจารณาผลสำเร็จในการสอนของผู้สอนด้วย

พิชิต ฤทธิ์จัญญ (2549, หน้า 213) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน ซึ่งใช้วัดกันทั่วไปในโรงเรียนทำให้ครูสามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายเพราะผู้สอนเป็นผู้ออกข้อสอบเอง

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง (teacher-made test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันโดยทั่วไป ในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียน (paper and pencil test) ซึ่งแบ่งออกได้อีก 2 ชนิดคือแบบทดสอบอัตนัย (subjective or essay test) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้วให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด เจตคติได้อย่างเต็มที่ แบบทดสอบปรนัย หรือแบบให้ตอบสั้น ๆ (objective test or short answer) เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอบเขียนตอบสั้นๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ (restricted response type) ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความคิดได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 แบบ คือ แบบทดสอบถูกผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบเลือกตอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน (standardized test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่วไป เป็นแบบทดสอบที่ได้หาคุณภาพมาแล้ว มีมาตรฐานในการดำเนินการสอบและมาตรฐานในการแปลความหมายของคะแนนซึ่งมีข้อดีคือคุณภาพของแบบทดสอบเป็นที่เชื่อถือได้ ทำให้สามารถนำผลไปเปรียบเทียบได้กว้างขวางกว่า

สรุปได้ว่า การประเมินผลสามารถแบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ประเมินผลเพื่อวินิจฉัย ใช้ก่อนสอนเพื่อวินิจฉัยความสามารถของผู้เรียนหรือทักษะของผู้เรียน ประเมินผลย่อยระหว่างเรียน เป็นการประเมินผลความรู้ความสามารถทักษะของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอนในส่วนย่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนได้ทราบผลการประเมินเพื่อนำข้อมูลมาพิจารณาผลของความก้าวหน้าในการเรียนรู้ และประเมินผลรวมเมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน

4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพศาล หวังพานิช (2526, หน้า 89) และ วารี ว่องพินัยรัตน์ (2530, หน้า 1) ได้กล่าวว่า วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถวัดได้ 2 แบบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน คือ

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าวในรูปของการกระทำจริงให้ออกเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้“ข้อสอบภาคปฏิบัติ” (performance test)

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนรวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้ “ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์” (achievement test)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2546, หน้า 19) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการวัดดูว่า นักเรียนมีพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใด เป็นการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพของสมอง ซึ่งเป็นผลจากการได้รับการฝึกอบรมในช่วงที่ผ่านมา และในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถวัดได้ 2 แบบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอน ดังนี้

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าวในรูปการกระทำจริงให้ออกเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ (performance test)

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถวัดได้โดยใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (achievement test)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแต่ละวิชานั้นมี 2 แบบ คือ การวัดด้านปฏิบัติและการวัดเนื้อหา ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่สอนในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง อาณาจักรอยุธยา โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

รักชนก คำวังนัง (2549, หน้า 92-93) ได้ทำการศึกษาผลของชุดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดนครนายก สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดนครนายก มีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดนครนายก สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ทักษะทางสังคมของนักเรียน หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดนครนายก สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) เจตคติต่อท้องถิ่น จังหวัดนครนายกของนักเรียน หลังการเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง จังหวัดนครนายก สูงกว่าเกณฑ์ระดับดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทองแดง สุกเหลือง, และคนอื่นๆ (2550, หน้า 76) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 4 ท่าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี ครั้งที่ 1 ทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 9 คน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.99/85.28 ครั้งที่ 2 ทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 50 คน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.75/81.60 2) ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ศาสนพิธี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.2) จากการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติตนในศาสนพิธีของนักเรียน พบว่า พฤติกรรมการปฏิบัติตนในกิจกรรมกลุ่ม อยู่ในระดับมาก และพบว่าพฤติกรรมการแสดงความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่มมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การวางแผนร่วมกันในการทำงานกลุ่มส่วนการแสดงออกกล้าซักถาม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

รัตนภรณ์ เข็มนาจิษฐ์ (2550, หน้า 56) ได้ทำการพัฒนาชุดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านม่วงชุม อำเภอสรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีประสิทธิภาพ 83.75/88.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนหญิงและนักเรียนชาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนไม่แตกต่างกัน 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอยู่ในระดับมาก

จิราภรณ์ เจริญวงศ์ (2550, หน้า 39-40) ได้ทำการพัฒนาชุดกิจกรรม เรื่อง ทรัพยากรน้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรน้ำมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ 81.99/80.22 2) นักเรียน ที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรน้ำ

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่มีเพศต่างกันหลังจากเรียนด้วยชุดกิจกรรมเรื่องทรัพยากรน้ำมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน โรงเรียนชุมชนบ้านวังพิกุล อำเภอบึงสามพัน จังหวัดเพชรบูรณ์ และ 4) นักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำกับนักเรียนที่มีผลการเรียนสูง หลังจากเรียนด้วยชุดกิจกรรม เรื่องทรัพยากรน้ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่แตกต่างกัน

สุพิชชา ทะแพงพันธ์ (2550, หน้า 165) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.67 / 81.00 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าดัชนีประสิทธิผลคิดเป็นร้อยละ 71.09 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 ที่ตั้งไว้ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยประวัติศาสตร์อยุธยา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) เจตคติของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หน่วยประวัติศาสตร์อยุธยา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่ในระดับมาก

พัชรี จักรชุม (2552, หน้า 145) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์สาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์สาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพ 86.74/80.17

พิศสมัย คำทะเนตร (2553, หน้า 116) ได้ทำการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างความสามารถในการเขียนเรียงความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมเสริมสร้างความสามารถในการเขียนเรียงความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 83.41/82.95 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ความสามารถในการเขียนเรียงความของนักเรียนหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมเสริมสร้างความสามารถในการเขียนเรียงความ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอน โดยใช้ชุดกิจกรรมเสริมสร้างการเขียนเรียงความอยู่ในระดับดีมาก

บัณฑิตา ลิขสิทธิ์ (2553, หน้า 97) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ไทยและความภาคภูมิใจในความเป็นไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จากการสอนสาระประวัติศาสตร์ไทยที่ใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ ร่วมกับการใช้สื่อรับรู้ทางสายตา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หลังการสอนสาระประวัติศาสตร์ไทยที่ใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติร่วมกับการใช้สื่อรับรู้ทางสายตา อยู่ในระดับดี

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หลังการสอนสาระประวัติศาสตร์ไทยที่ใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ ร่วมกับการใช้สื่อรับรู้ทางสายตาสูงขึ้น 3) ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หลังการสอนสาระประวัติศาสตร์ไทยที่ใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติร่วมกับการใช้สื่อรับรู้ทางสายตา อยู่ในระดับมาก

วีรวิชัย บุญส่ง (2552, หน้า 101-103) ได้วิจัยเรื่อง ผลการปลูกฝังความสำนึกในความเป็นไทยโดยใช้กิจกรรมสถานการณ์จำลองแก่นักเรียนชนกลุ่มน้อย ในโรงเรียนแม่ระมาด วิทยาคม จังหวัดตาก พบว่า 1) ความสำนึกในความเป็นไทยของนักเรียนชนกลุ่มน้อยโดยการเขียนสะท้อนความคิด เรื่อง กว่าจะเป็นชาติไทย โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความสำนึกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในขั้นความเข้าใจคือ ความเข้าใจเหตุการณ์สำคัญในอดีตของชนชาติไทย และมีส่วนช่วยให้ชาติไทยเป็นปึกแผ่น 2) ความสำนึกในความเป็นไทยของนักเรียนชนกลุ่มน้อยโดยการเขียนสะท้อนความคิด เรื่อง ศาสนาของชนชาติไทยโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความสำนึกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในขั้นความรู้ความจำเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีประวัติความเป็นมาอย่างไรและมีความสำคัญต่อชนชาติไทย 3) ความสำนึกในความเป็นไทยของนักเรียนชนกลุ่มน้อยโดยการเขียนสะท้อนความคิดเรื่อง มหาราชของไทย โดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ระดับความสำนึกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในขั้นการประเมินค่าจากการศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระมหากษัตริย์ไทย นักเรียนคิดว่านักเรียนควรปฏิบัติตนเช่นไรเพื่อที่จะดำรงรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ สืบต่อไปเป็นมรดกของชาติต่อไป

นิสิต น้อมศาสน์ (2553, หน้า 82) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 2 ที่เรียนรู้อัลบั้มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบบโครงงานกับแบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้อัลบั้มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบบโครงงานไม่แตกต่าง จากกลุ่มที่เรียนรู้อัลบั้มแบบร่วมมือ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนรู้อัลบั้มสาระสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบบโครงงานไม่แตกต่าง จากกลุ่มที่เรียนรู้อัลบั้มแบบร่วมมือ

เฉลิมศรี ไชยบุตดี (2554, หน้า 133-134) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความภูมิใจในความเป็นไทยของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนบ้านอู่ต้อดอนหวายขมิ้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานคุณธรรมจริยธรรม ด้านความภูมิใจในความเป็นไทยสูงขึ้น และมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน หลังใช้กลยุทธ์ทั้ง 4 กลยุทธ์ คือ การเข้าค่ายปฏิบัติธรรม กลยุทธ์การสอน

สอดแทรกในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กลยุทธ์พบพระธรรมในวันธรรมสวนะระหว่างเข้าพรรษา และกลยุทธ์ส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

วิลเลียม (William, 2003, pp. 40-62) ได้ศึกษาการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด เรื่องจำนวนกับการคิดในใจ ด้วยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคิดในใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 8 จำนวน 413 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 183 คน กลุ่มควบคุมจำนวน 230 คน และครูเข้าร่วมในการศึกษาจำนวน 6 คน กลุ่มทดลองใช้ชุดการสอนจำนวน 83 บทเรียน เรื่องจำนวน กลุ่มควบคุมใช้การสอนตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการคิดในใจ โดยวัดก่อนเรียนและหลังเรียนทั้งสองกลุ่มและแบบสัมภาษณ์กระบวนการคิดของนักเรียนกลุ่มทดลองจำนวน 9 คน โดยสัมภาษณ์ทั้งก่อนและหลังการทดลอง ผลการศึกษาพบว่าชุดการสอนที่ใช้มีผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ด้านการคิดในใจแตกต่างกับกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มทดลอง พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยในกระบวนการคิดในใจของนักเรียนก่อนและหลังการสอนโดยใช้ชุดการสอน

วีวาส (Vivas, 2004, p. 603) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบพัฒนาและประเมินค่าของชุดการเรียนเกี่ยวกับการรับรู้ทางความคิดของนักเรียนระดับ 1 ในประเทศเวเนซุเอลา โดยใช้ชุดการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะ 5 ด้าน คือ ด้านความคิด ด้านความพร้อมในการเรียน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านชาว์ปัญญา และด้านการปรับตัวทางสังคมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

วิลสัน (Wilson, 2004, p. 416) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลการใช้ชุดการเรียนของครูเพื่อแก้ปัญหาของเด็กเรียนช้าด้านคณิตศาสตร์เกี่ยวกับ การบวก การลบ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนยอมรับว่าการใช้ชุดการเรียนมีผลมากกว่าการสอนปกติอันเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหาการสอนตามปกติอันเป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหาการสอนที่อยู่ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ได้

บูล (Bull, 2005, p. 54) ได้ศึกษาเรื่องการสำรวจหาประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในระดับเกรด 8 โดยใช้การเรียนแก้ปัญหา 4 ขั้นตอน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองเป็นครูจำนวน 5 คนและนักเรียนเกรด 8 จำนวน 274 คน และกลุ่มควบคุม คือ ครูจำนวน 4 คน และนักเรียนเกรด 8 จำนวน 237 คน กลุ่มทดลองครูจะสอนโดยใช้ชุดการเรียน แบบ "Magic Math" โดยสังเกตการเรียนของครูในชั้นเรียน ส่วนกลุ่มทดลองครูจะสอนตามปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนจากชุดการเรียน "Magic Math" มีความสามารถกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

บรอว์เลย์ (Brawley, 2005, p. 4280) ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพการใช้ชุดการสอนแบบสื่อประสม สอนเรื่องการบอกเวลากับเด็กเรียนช้า กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มเด็กที่เรียนช้าโดยใช้แบบทดสอบ Time Appreciation Test, Achievement Test Primary Level มาใช้

Pre – test และ Post – test ผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองใช้ชุดการสอนบอกเวลาต่อเนื่องของ บราวว์เวย์ (Brawley's Experimental Sequence on Time Telling) มีผลการเรียนดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้ชุดการสอน

ฟาร์คาส (Farkas, 2005, p. 1243) ได้ศึกษาผลของวิธีการสอนแบบปกติ และการสอนโดยใช้ชุดการสอน ที่มีต่อการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติ การเอาใจใส่ในการเรียน และความสามารถในการแปลความหมายของนักเรียนชั้นปีที่เจ็ด ผลการศึกษาพบว่า ในด้านผลสัมฤทธิ์ชุดการสอนที่มีสื่อหลากหลาย ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแปลความหมายดีขึ้น

ออร์ตัน (Ortan, 2006, p. 59) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การออกแบบชุดการเรียนโดยใช้สื่อการเรียนมัลติมีเดีย โดยนำมาใช้ในการเรียนในเรื่องที่ยากสำหรับนักเรียน โดยนำชุดการเรียนที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ของสื่อมัลติมีเดีย (multimedia interaction calculator) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนโดยให้นักเรียนไม่ต้องเผชิญหน้ากัน จะมีการสังเกตและพิจารณาจากผลงานของนักเรียนที่เรียนจากชุดการเรียนแบบ MIC ผลการศึกษาพบว่า ชุดการเรียนมีประสิทธิภาพโดยจะช่วยให้ นักเรียนค้นพบรูปแบบของจำนวนและเข้าใจความจริงของจำนวนและแสดงได้ถึงประโยชน์ในการเรียนคณิตศาสตร์สำหรับเนื้อหาที่ยาก

พาค (Parke, 2006, p. 1377) ได้ทำการวิจัยโดยได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1-2 จำนวน 66 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงโดยใช้ชุดการเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

มีค (Meek, 2007, p. 4296) ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการสอนกับวิธีสอนแบบธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า วิธีสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้วิจัยได้สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มทดลองทุกคน โดยทำการสำรวจทั้งก่อนและหลังการทดลอง ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ทุกคนมีพัฒนาการทางเจตคติที่ดีต่อการสอนโดยชุดกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจึงสรุปได้ว่า การสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมจะดีกว่าการสอนแบบธรรมดา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอสรุปได้ว่า การจัดการการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนปกติ และจากผลการวิจัยที่นำมาเปรียบเทียบทักษะสังคม และความภาคภูมิใจในความเป็นไทย จากการเรียนด้วยชุดกิจกรรม และการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมความภาคภูมิใจในความเป็นไทยสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนปกติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เรื่อง อาณาจักรอยุธยา สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เป็นการส่งเสริมค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตรได้เป็นอย่างดี